

σημερινῶν σας δραστηριοτήτων καὶ πέρα ἀπὸ τὴν Προεδρία τοῦ μεγάλου Πανεπιστημίου τῆς Νέας Ὑόρκης.

Ἀγαπητὲ συνάδελφε, εἶναι πάντα χαρμόσυνη ἡ ὥρα ὅταν ἀδξάνει ἡ οἰκογένειά μας, μὲ τὴν προσθήκη ἀξίων ἐργατῶν τοῦ πνεύματος. Ἀλλὰ θέλω νὰ σᾶς διαβεβαιώσω ὅτι ἡ χαρὰ μας εἶναι πολλαπλασία ὅταν ὑποδεχόμαστε ἕναν ἔξοχο ἐπιστήμονα τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, πὸν ἔχει τὶς ρίζες του στὴν ἑλληνικὴ γῆ καὶ πὸν τιμᾶ καὶ τὴν καταγωγὴ του καὶ τὴν σημερινή του πατρίδα.

Δὲν συγκεντρώθηκε ὁμως ἀπόψε αὐτὴ ἡ ἐκλεκτὴ ὁμήγουρις γιὰ νὰ ἀκούσῃ ἐμένα, ἀλλὰ ἐσᾶς, τὸν νέο συνάδελφο καὶ τὸ μήνυμα πὸν μᾶς φέροντε. Καὶ μάλιστα γιὰ ἕνα θέμα πὸν ἰδιαίτερα ἐνδιαφέρει ὅλους τοὺς σκεπτόμενους Ἕλληνες.

Η ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΗ ΠΑΙΔΕΙΑ ΚΑΙ Ο ΕΥΡΥΤΕΡΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

ΕΝΑΣ ΚΟΣΜΟΣ ΟΧΙ ΠΙΑ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΕΝΟΣ : ΔΙΕΘΝΗΣ ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΑ ΑΜΕΡΙΚΑΝΙΚΑ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΑ

ΟΜΙΛΙΑ ΤΟΥ ΑΝΤΕΠΙΣΤΕΛΛΟΝΤΟΣ ΜΕΛΟΥΣ ΤΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ Κ. ΤΖΩΝ ΜΠΡΑΔΗΜΑ

Θεωρῶ ὡς μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες τιμὲς τῆς ζωῆς μου τὴν ἐκλογή μου ὡς ἀντεπιστέλλοντος μέλους τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν καὶ ἐπιθυμῶ νὰ ἐκφράσω τὶς βαθύτατες εὐχαριστίες μου πὸν μὲ καλέσατε νὰ γίνω μέλος τοῦ σεβαστοῦ αὐτοῦ ιδρύματος. Στὸν καθηγητὴ Κωνσταντῖνο Τσάτσο, τὸν διακεκριμένο πρόην Πρόεδρο τῆς Ἑλληνικῆς Δημοκρατίας, ἐκφράζω τὶς θερμὲς μου εὐχαριστίες τόσο γιὰ τὴ φιλία του ὅσο καὶ γιὰ τὴν ἐγγενικὴ εἰσαγωγὴ του.

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν καὶ ἐνσαρκώνει καὶ ἐνισχύει τὰ πνευματικὰ καὶ καλλιτεχνικὰ ἐπιτεύγματα τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἐτσι ἀπόψε παρευρίσκονται ἐδῶ διανοούμενοι καὶ συγγραφεῖς, καλλιτέχνες καὶ ἐπιστήμονες πὸν ἀντιπροσωπεύουν τὰ δημιουργικότερα πνεύματα τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας.

Ἐἴκοσι τέσσερις αἰῶνες πρὶν, σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν πόλη, τὸ 387 π.Χ., ἰδρύθηκε ἀπὸ τὸν Πλάτωνα ἡ πρώτη Ἀκαδημία Ἀθηνῶν, προκάτοχος τῆς σημερινῆς, πὸν ἐνσαρκώνει τὴν πιὸ σεβαστὴ πνευματικὴ παράδοση τοῦ ἀνθρώπινου γένους.

Ἡ Ἀκαδημία τοῦ Πλάτωνος, τὸ πρῶτο πανεπιστήμιο τοῦ δυτικοῦ κόσμου, ἦταν ἀφιερωμένο στὰ ἐγγενέστερα ἰδανικά: στὸ αἶτημα τοῦ ἀνθρώπινου λόγου νὰ ἐρευνήσῃ τὴν ἀλήθεια.

Ἵδιος ἀκριβῶς σεβασμὸς ποὺ ὑπῆρχε γιὰ τὴ λειτουργία τοῦ λόγου, τῆς σκέψης, τῆς διδασκαλίας καὶ τῆς μάθησης, ποὺ ὠθοῦσε τὸν Πλάτωνα, τὸν πατέρα-ιδρυτὴ τοῦ πρωταρχικοῦ ιδρύματος στὸ ὁποῖο συναντιόμαστε σήμερα, ὁ σεβασμὸς αὐτὸς στὴ ζωὴ τοῦ πνεύματος φωτίζει καὶ καθοδηγεῖ καὶ τὴ σημερινὴ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν.

Γιατὶ σύμφωνα μὲ τὸν Καταστατικὸ Χάρτη τοῦ 1926 ποὺ καθορίζει τὶς ἀρχὲς τῆς σημερινῆς Ἀκαδημίας, «οἱ ἐπιστῆμες, τὰ γράμματα καὶ οἱ τέχνες εἶναι ἡ ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ τὴ σωστὴ θεμελίωση κάθε ἔθνους καὶ συμβάλλουν στὴ δόξα καὶ τὴν ἀκτινοβολία τους».

Ἐπὶ ἕξι σχεδὸν δεκαετίες ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν παραμένει ἀταλάντευτη στὴν ἀποστολὴ της: νὰ ἐνθαρρύνει τὴ δημιουργία καὶ τὴν ἀκαδημαϊκὴ διδασκαλία, νὰ ὑποστηρίξει τὴν ἔρευνα, νὰ προσφέρει σοφὲς συμβουλὲς στοὺς ἡγέτες τοῦ ἐλληνικοῦ ἔθνους καὶ νὰ ἐμπνεύσει καὶ στὸ ἐσωτερικὸ καὶ στὸ ἐξωτερικὸ τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴ συμπάθεια γιὰ τὰ ιδεώδη τῆς ἐλληνικῆς παράδοσης.

Ἐπιτρέψτε μου ἀκόμη, καθὼς ἀρχίζω αὐτὸ τὸ λόγο, νὰ σᾶς ἐκφράσω τὴ μεγάλη χαρὰ μου ποὺ εὐρίσκομαι ξανά στὴ χώρα ποὺ γεννήθηκε ὁ ἀείμνηστος πατέρας μου Στέφανος Μπραδέμας. Στὶς ἀρχὲς αὐτοῦ τοῦ αἰῶνα, σὲ ἡλικία εἴκοσι ἑνὸς ἐτῶν ἀναχώρησε ἀπὸ τὴν Καλαμάτα γιὰ τὴν Ἀμερικὴ ὅπου ἐγκαταστάθηκε, παντρεύτηκε καὶ μεγάλωσε τὰ τέσσερα παιδιὰ του.

Τὸ ὅτι ἔχω ἀπόψε τὴ δυνατὸτητα νὰ βρῶμαι στὴν πρωτεύουσα τῆς πατρίδας του καὶ κάτω ἀπ' αὐτὲς τὶς συνθῆκες, θὰ τὸν εἶχε ιδιαίτερα εὐχαριστήσει.

Γιατὶ ὁ πατέρας μου δίδαξε στὰ παιδιὰ του νὰ ἔναι περήφανα γιὰ τὴν κληρονομιά τους. «Νὰ ἔσαι περήφανος ποὺ εἶσαι Ἀμερικανός», συνήθιζε νὰ λέει, «ἀλλὰ νὰ θυμᾶσαι πὼς εἶσαι Ἕλληνας».

Ἵπατέρας μου ἔφερε μέσα του κάτι ἀπὸ κείνο τὸ αἶσθημα ποὺ ἐκφράζει σ' ἕνα ποίημά του ὁ Κωνσταντῖνος Καβάφης. Λέει ὁ Καβάφης γιὰ τὸ βασιλιὰ Ἀντίοχο.

«Ἵπῆρξεν ἔτι τὸ ἄριστον ἐκεῖνο, Ἕλληνικὸς —
ιδιότητα δὲν ἔχει ἡ ἀνθρωπότητα τιμιότεραν·
εἰς τοὺς θεοὺς εὐρίσκονται τὰ πέραν.»

Καθὼς εὐρίσκομαι ἐνώπιόν σας ἀπόψε δὲν μπορῶ παρὰ νὰ ἀναθυμηθῶ τὶς προηγούμενες ἐπισκέψεις μου στὴν Ἑλλάδα.

Ὡς φοιτητὴς στὴν Ὁξφόρδη, ὅπου συνάντησα ἕναν διακεκριμένο καθηγητὴ τῆς Ἕλληνικῆς λογοτεχνίας, τὸ σημερινὸ μέλος τῆς Ἀκαδημίας κ. Κωνσταντῖνο Τρουπάνη, πραγματοποιήσα τὸ πρῶτο μου ταξίδι στὴν Ἑλλάδα τὸ 1951. Μετὰ ἀπὸ σύντομες στάσεις στὴν Πάτρα καὶ τὴν Ὀλυμπία πῆρα τὸ τρένο γιὰ τὴν Καλαμάτα.

Ἐκεῖ στό σταθμό μὲ περίμεναν ὁ ἀδελφός τοῦ πατέρα μου καὶ πολλοὶ συγγενεῖς μὲ ἀνθοδέσμες καὶ μία ἄμαξα ποὺ μὲ μετέφερε στό σπίτι ποὺ γεννήθηκε ὁ πατέρας μου.

Θυμᾶμαι ἀκόμη ἐδῶ καὶ τριάντα χρόνια ποὺ καθισμένος στό θέατρο τῶν Δελφῶν εἶδα τὸν Ἀλέξη Μινωτῆ καὶ τὴν Κατίνα Παξινοῦ στὸν Οἰδίποδα Τύρανο. Καμιά ὥς τώρα θεατρικὴ μου ἐμπειρία δὲν μπορεῖ νὰ συγκριθεῖ μὲ τὸ μεγαλεῖο αὐτῆς τῆς παράστασης.

Ἦταν ἀκριβῶς κατὰ τὴ διάρκεια αὐτῆς τῆς ἐπίσκεψής μου στοὺς Δελφούς ποὺ καθὼς καθόμουν κι ἀτένιζα τὴν κοιλάδα πρὸς τὴν Ἰτέα ἀπὸ τοὺς Δελφούς συνάντησα ἕναν ἄλλο ἐπιφανῆ συγγραφέα καὶ ἐξέχον μέλος τῆς Ἀκαδημίας, τὸν Πάτρικ Λή Φέρομο.

Ἡ ἑλληνικὴ προοπτικὴ

Πραγματικά, γιὰ μένα, ὁ ἐρχομός μου στὴν Ἑλλάδα σημαίνει πάντοτε ὅτι ἐπιστρέφω στό σπίτι μου.

Γιὰ μένα, τὸ γιὸ ἐνὸς Ἑλλήνα μετανάστη, ἐπὶ πολλὰ χρόνια μέλος τοῦ Κογκρέσου τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Ἀμερικῆς, καὶ σήμερα πρόεδρος ἐνὸς μεγάλου πανεπιστημίου, τὸ ταξίδι μου ἐδῶ συμπληρώνει ἕναν κύκλο.

Γιατί τὸ λέω αὐτό;

Ἐπειδὴ, σὲ μεγάλο βαθμό, τὴν πορεία τῆς ζωῆς μου τὴν διαμόρφωσαν ἑλληνικὰ ἰδανικὰ καὶ συγκεκριμένα τρία:

Τὸ ἕνα εἶναι ὁ ἑλληνικὸς ὀρισμὸς τῆς εὐτυχίας τὸν ὁποῖο χρησιμοποιοῦσε συχνὰ ὁ Πρόεδρος Τζὼν Φ. Κένεντυ. Ἡ εὐτυχία, σύμφωνα μ' αὐτὸ τὸν ὀρισμὸ, συνίσταται στὴν ἄσκηση τῶν ζωτικῶν δυνάμεων σύμφωνα μὲ τὶς ἀξιολογικὲς συντεταγμένες ἐνὸς τρόπου ζωῆς ποὺ εὐνοεῖ τὴν ἀνάπτυξή τους.

Τὸ δεύτερο ἰδεῶδες τὸ ἄκουσα νὰ τὸ ἐπαναλαμβάνει ξανὰ καὶ ξανὰ ὁ πατέρας μου: «Τὰ καλὰ κόποις κτῶνται».

Τὸ τρίτο, ἐπίσης ριζωμένο στὴν ἑλληνικὴ παράδοση, μοῦ τὸ κληροδότησε κι αὐτὸ ὁ πατέρας μου: «Γιάννη», μοῦ εἶπε κάποτε, «δὲν πρόκειται ν' ἀφήσω πολλὰ χρήματα στὰ παιδιά μου, ἀλλὰ θὰ προσφέρω σ' ὅλους σας μιὰ μόρφωση πρώτης τάξεως».

Πράγμα ποὺ ἔκανε, καὶ ποὺ ἦταν φυσικὰ ἢ πιὸ πλούσια κληρονομιά.

Ἔτσι, ἀφ' ἐνὸς μὲν ὁ σεβασμὸς γιὰ τὴ μάθηση καὶ ἀφ' ἑτέρου ἡ ἀγάπη γιὰ τὰ δημοκρατικὰ ιδεώδη ἔχουν γίνεи οἱ καθοδηγητικοὶ φάροι τῶν ἀποφάσεων καὶ τῆς σταδιοδρομίας μου.

Ὡς μέλος τοῦ Κογκρέσου ἐπεδίωξα μ' ὅλες μου τὶς δυνάμεις νὰ διατηρήσω

ἄσβεστο τὸ φῶς τῆς δημοκρατίας πὺν τὸ ἄναφαν οἱ πρόγονοί μας πρὶν ἀπὸ αἰῶνες σ' αὐτὴν ἐδῶ τὴν πόλη.

Ἡ πεποίθησή μου αὐτὴ γιὰ τὴ σημασία τῶν ἀτομικῶν ἐλευθεριῶν, τῆς αὐτονομίας καὶ τοῦ σεβασμοῦ τῶν ἀρχῶν τοῦ δικαίου μοῦ ἐπέβαλαν πρὶν ἀπὸ ἔνδεκα χρόνια, ἀμέσως μετὰ τὴν εἰσβολὴ καὶ τὴν κατοχὴ τῆς Κύπρου ἀπὸ τὶς τουρκικὲς ἔνοπλες δυνάμεις πὺν ἦταν ἐφοδιασμένες με ἀμερικανικὰ ὄπλα, νὰ δώσω μάχη με τὸν Πρόεδρο τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν Ἀμερικῆς.

Ἐνας ἀπὸ τοὺς πρώτους συναδέλφους μου σὲ κείνη τὴν ἱστορικὴ μάχη ἔχει ἐπίσης ἑλληνικὴ καταγωγὴ. Ἄν ἐγὼ εἶχα τὸ προνόμιο νὰ ῾μαι ὁ πρῶτος Ἀμερικανὸς ἑλληνικῆς καταγωγῆς πὺν ἐξελέγη στὸ Κογκρέσο, ὁ πρῶτος ἑλληνοαμερικανὸς πὺν ἐξελέγη στὴ Γερουσία τῶν Η.Π.Α. ἦταν ὁ Πῶλ Σ. Σαρμπάνης, Δημοκρατικὸς ἀπὸ τὸ Μαίριλαντ, ἕνας ἐξέχων ἠγέτης, ὁ ὁποῖος ἔχει κερδίσει τὴν ἐκτίμησιν τῶν συναδέλφων του καὶ ἀπὸ τὰ δύο πολιτικὰ κόμματα.

Θὰ σᾶς ἐνδιέφερε ἴσως νὰ μάθετε ὅτι μετὰ τὴν ἐκλογὴ μου στὸ Κογκρέσο πρὶν ἀπὸ εἴκοσι ἐφτά χρόνια, ὀλοένα καὶ περισσότεροι Ἀμερικανοὶ Ἑλληνικῆς καταγωγῆς, Δημοκρατικοὶ καὶ Ρεμπουπλικανοί, κατέλαβαν θέσεις στὴ Γερουσία καὶ τὴ Βουλὴ τῶν Η.Π.Α. καθὼς καὶ ἄλλα ἀξιώματα σὲ πολιτικὰ καὶ τοπικὰ Κυβερνήσεις.

Πέραν τοῦ ὅτι εἶναι προσωπικὴ μου πεποίθησις πὺς οἱ Ἕλληνες ἀνακάλυψαν τὴ δημοκρατία καὶ ὅτι στὴν Ἀμερικὴ ὑπάρχουν ἀκόμη κάποιοι ἀπὸ μᾶς πὺν τὴν ἐφαρμόζουν, ὡς μέλος τοῦ Κογκρέσου ἔδωσα ἰδιαίτερη προσοχὴ στὴν ἀνάπτυξιν τῶν ἐνκαιριῶν γιὰ τὴν Παιδεία. Στὰ εἴκοσι δύο χρόνια τῆς θητείας μου στὴ Βουλὴ τῶν ἀντιπροσώπων πῆρα ἐνεργὸ μέρος στὴ διαμόρφωσιν τῆς ἐθνικῆς μας πολιτικῆς γιὰ οἰκονομικὴ ἐνίσχυσιν τῶν σχολείων, τῶν Κολλεγίων καὶ τῶν Πανεπιστημίων, τῶν Βιβλιοθηκῶν, τῶν Μουσείων καὶ ἄλλων πολιτιστικῶν καὶ μορφωτικῶν ἰδρυμάτων.

Δὲν χρειάστηκε συνεπῶς ἰδιαίτερος κόπος νὰ ἀλλάξω θέση, προκειμένου τὸ 1981 ἀπὸ τὴν πρωτεύουσα Οὐάσιγκτων νὰ βρεθῶ στὴν Πλατεία Οὐάσιγκτων τῆς Νέας Ὑόρκης γιὰ νὰ ἀναλάβω ἔκτοτε τὰ καθήκοντα τοῦ Προέδρου τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Νέας Ὑόρκης.

Θὰ ἐπιθυμοῦσα συνεπῶς νὰ σᾶς μιλήσω ἀπόψε σύμφωνα μ' αὐτὲς τὶς δύο ιδιότητες: τοῦ βουλευτῆ καὶ τοῦ προέδρου ἐνὸς πανεπιστημίου.

Σ π ο υ δ ἄ ζ ο ν τ α ς ἄ λ λ ε ς χ ῶ ρ ε ς

Θὰ κατενθύνω τὰ σχόλιά μου σ' ἕνα θέμα: τὶς διεθνεῖς σπουδὲς καὶ τὴν ἔρευνα, πὺν συνίσταται στὸ νὰ μαθαίνεις καὶ νὰ μελετᾷς τὶς ἄλλες χῶρες παίροντας ὡς παράδειγμα τὴ δική σου.

Κατ' ἀρχὰς θὰ ἐπιθυμοῦσα νὰ ἐκθέσω κάποιους λόγους οἱ ὅποιοι νομίζω εἶναι οὐσιαστικοὶ τὸ ὅτι ἡμεῖς οἱ Ἀμερικανοὶ πρέπει νὰ γνωρίζουμε πολὺ περισσότερα, γιὰ ἄλλους πολιτισμούς, γλώσσες καὶ λαούς, ἀπ' ὅ,τι τώρα.

Στὴ συνέχεια ἐπιθυμῶ νὰ σχολιάσω τὸ ρόλο ποὺ παίζει ἡ κυβέρνησις τῶν Η.Π.Α. στὴν ἐνίσχυσις τῆς διεθνοῦς ἐκπαίδευσης.

Τέλος θὰ δώσω ἰδιαίτερον προσοχὴν στὸ ζήτημα τῶν ἐλληνικῶν σπουδῶν στὰ ἀμερικανικὰ κολλέγια καὶ πανεπιστήμια.

Πρέπει νὰ ᾖναι σ' ὅλους μας προφανὲς πὼς κανένα ἀπὸ τὰ ἐπείγοντα ζητήματα τοῦ καιροῦ μας δὲν εἶναι ἐπιτακτικότερον ἢ δυσκολότερον ἀπὸ τὴ δημιουργία ἐνὸς πλέγματος σχέσεων ἀνάμεσα σ' ὅλα τὰ ἔθνη τοῦ κόσμου ποὺ θὰ ἀποτρέπει τὸν πόλεμο καὶ θὰ ἐνισχύει τὴν εἰρήνην.

Οἱ συνομιλίαι ἀνάμεσα στὸν Πρόεδρον Ρείγκαν καὶ τὸν Γ. Γραμματέα Γκορμπατσὼφ δύνουν τὴ δραματικὴ διάστασις αὐτοῦ τοῦ φλέγοντος θέματος.

Φυσικὰ, ἓνας τρόπος — καὶ δὲν ἰσχυρίζομαι ὅτι εἶναι ὁ μοναδικὸς — γιὰ νὰ ἐπιτευχθεῖ αὐτὸς ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπός, εἶναι ἡ χρησιμοποίησις τῆς ἀνθρώπινης λογικῆς, ποὺ σημαίνει Παιδεία.

Γνωρίζουμε πὼς οἱ κόσμοι στοὺς ὁποίους ζοῦμε εἶναι ὅπως ἔχουν τὰ πράγματα μικροὶ καὶ ἀλληλένδετοι.

Ἡ ἔντασις στὴν Κύπρον καὶ οἱ ἀεροπειρατεῖαι στὴν Ἀνατολικὴ Μεσόγειον, ἡ τρομοκρατία στὴ Μέση Ἀνατολή, ἡ ἀπειλὴ ἐμφυλίου πολέμου στὶς Φιλιππίνες, ὁ πόλεμος ποὺ συνεχίζεται στὸ Ἀφγανιστάν καὶ τὴν Κεντρικὴ Ἀμερικὴ ἀποτελοῦν ἐξελίξεις ποὺ ξεπεροῦν τὰ ἔθνικὰ σύνορα.

Ἡ ἰδιαίτερον εὐθύνη τῶν Η. Π. Α.

Κατὰ τὴν ἄποψίν μου, σὲ μιὰ σφαῖρα πολυμερῆ, μὲ ὑψηλὸ βαθμὸ ἀλληλεξάρτησης, ὁ λαὸς τῆς χώρας μου ἔχει μιὰ ἰδιαίτερον εὐθύνη νὰ εἶναι περισσότερο ἐνημερωμένος γιὰ ἄλλα ἔθνη καὶ λαούς.

Πρὸς τί αὐτὸς ὁ ἰσχυρισμός;

Κατὰ πρόωτο, οἱ Η.Π.Α. εἶναι ἡ ἰσχυρότερη δημοκρατία στὸν κόσμον. Ὅντας ὁ ἰσχυρότερος πολιτειακὸς συνασπισμὸς ποὺ ἔχει ἐπιλέξει ὡς ἀρχὴς τὶς ἀτομικὰς ἐλευθερίες, τὴν πολιτικὴν ἐλευθερίαν καὶ τὴν αὐτοδιοίκησις, ἡ Ἀμερικὴ ἔχει ὑποχρεώσεις ποὺ εἴτε μᾶς ἀρέσει εἴτε ὄχι ἐπηρεάζουν τὸ πεπερωμένο ὄλων τῶν ἀνθρώπων.

Αὐτὸ σημαίνει πὼς ὄχι μόνον ὁ λαὸς τῶν Η.Π.Α. ἀλλὰ καὶ ἄλλοι λαοὶ ἐξαρτῶνται ἀπὸ τὴ δύναμιν καὶ τὴ φρόνησιν τῆς Ἀμερικῆς καὶ τῶν ἡγετῶν της. Ἔσεῖς καὶ οἱ ἡγέτες σας, πολῖτες μιᾶς ἐπίσης ἐλεύθερης καὶ δημοκρατικῆς χώρας, συμμερίζεστε

τὸν τρόπο καὶ τὴν εὐαισθησία μὲ τὴν ὁποία οἱ Ἀμερικανοὶ κατανοοῦν τὸν κόσμον.

Ὁ δεύτερος λόγος πού οἱ Ἀμερικανοὶ ὀφείλουν νὰ μάθουν τί εἶναι οἱ ἄλλες χώρες καὶ πολιτισμοὶ ἔχει ἔθνικὸ ἐνδιαφέρον. Οἱ ΗΠΑ ἐξαρτῶνται χρόνον μὲ τὸ χρόνο ὀλοένα καὶ περισσότερο ἀπὸ τὸ διεθνὲς ἐμπόριο.

Ἐπομένως χρειάζομαστε ἐκπαιδευμένους ἀνθρώπους, προκειμένου νὰ ἐργαστοῦν ἀποτελεσματικὰ στὰ Ἰαπωνικὰ ἐπιχειρησιακὰ συμβούλια, στὰ Ἀραβικὰ Ὑπουργεῖα Πετρελαίου, στὶς Ἑλβετικὲς τράπεζες καὶ στὶς Κυβερνήσεις τοῦ Τρίτου Κόσμου.

Καθὼς λοιπὸν καὶ ἡ οἰκονομία τῆς Ἑλλάδας ἐξαρτᾶται σοβαρὰ ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ ἐμπόριο, ἀσφαλῶς χωρὶς ἀντίρρηση θὰ δεχτεῖτε ὅτι ὑπάρχουν κάποιοι ἀντικειμενικοὶ λόγοι γι' αὐτὸ τὸ ἐνδιαφέρον.

Ἐνας ἐπιπρόσθετος λόγος γιὰ τὴ μεγαλύτερη ἐπίδειξη ἐνδιαφέροντος στὴν κατανόηση ἄλλων λαῶν εἶναι πὼς ἡ Ἀμερικὴ ἀποτελεῖ ἓνα ἔθνος μεταναστῶν. Γιὰ παράδειγμα, τὸ ἓνα τρίτο τῶν κατοίκων τῆς Νέας Ὑόρκης ἔχει γεννηθεῖ σὲ ξένη χώρα.

Τέλος, ὅπως καὶ οἱ πολῖτες κάθε σύγχρονου πολιτισμένου ἔθνους, οἱ Ἀμερικανοὶ πρέπει καὶ μποροῦν νὰ μάθουν πολὺ περισσότερα γιὰ πολιτισμοὺς διαφορετικούς ἀπὸ τὸ δικό τους.

Κατὰ πόσον λοιπὸν ἐμεῖς οἱ Ἀμερικανοὶ ἔχουμε προετοιμασθεῖ προκειμένου νὰ κατανοήσουμε τοὺς λαοὺς πού κατοικοῦν στὸν ὑπόλοιπο πλανήτη;

Ἡ Ἀμερικανικὴ πρόοδος στὴ διεθνή Ἐκπαίδευση

Ἡ ἀπάντηση στὸ ἐρώτημα αὐτὸ εἶναι ἰδιόμορφη. Σὲ ἀρκετοὺς κλάδους σπουδῶν τὰ τελευταῖα χρόνια φανερώθηκαν οἱ ἀδυναμίες στὸ ἀμερικανικὸ σύστημα διδασκαλίας καὶ σὲ σχολικὸ καὶ σὲ πανεπιστημιακὸ ἐπίπεδο, στὶς σύγχρονες ξένες γλώσσες καὶ σὲ μαθήματα πού ἀφοροῦν ἄλλες χώρες καὶ πολιτισμοὺς.

Σὲ ἀρκετὲς περιπτώσεις οἱ ΗΠΑ ἔκαναν κάποια βήματα στὴ θεραπεία τῶν ἀδυναμιῶν τους. Ἡ ἀποστολὴ στὸ διάστημα τοῦ Σπούντικ, τὸ 1957, ἀφύπνισε τοὺς Ἀμερικανούς καὶ τοὺς δραστηριοποίησε. Σὲ συνεργασία μὲ τὸ Κογκρέσο ὁ πρόεδρος Ἀϊζενχάουερ δημιούργησε τὴν Ἐθνικὴ Ἐκπαιδευτικὴ Ἀμυντικὴ Νομοθεσία πού βοήθησε τὰ σχολεῖα, τὰ κολλέγια καὶ τὰ πανεπιστήμιά μας στὴ διδασκαλία τῆς ἐπιστήμης, τῶν μαθηματικῶν, τῶν σύγχρονων ξένων γλωσσῶν καὶ τῶν διεθνῶν σπουδῶν.

Μιὰ δεκαετία περίπου ἀργότερα, ἂν μοῦ ἐπιτρέπετε ἀκόμη μιὰ ἀναφορὰ προσωπική, ἀνέλαβα νὰ ὑποστηρίξω στὸ Κογκρέσο, τὸ 1966, τὴ Διεθνή Ἐκπαιδευ-

τική Νομοθεσία, προκειμένου να εγκριθούν για τὰ κολλέγια καὶ τὰ πανεπιστήμια τῶν ΗΠΑ οἰκονομικὲς ἐνισχύσεις ποὺ ἀφοροῦσαν ἔρευνα γιὰ ξένες χῶρες καὶ πολιτισμούς.

Χωρὶς νὰ ὑπεισέλθω ἐδῶ στὴν ἀμερικανικὴ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ μορῶ νὰ ἀναφέρω μόνον, ὅτι στὴ διάρκεια τῶν εἴκοσι τελευταίων ἐτῶν οὔτε οἱ Πρόεδροι, οὔτε τὸ Κογκρέσο ἔχουν ἐνισχύσει ἰκανοποιητικὰ σὲ οἰκονομικὸ ἐπίπεδο τὴν προπαρασκευὴ τοῦ Ἀμερικανικοῦ λαοῦ γιὰ τὰ εἶδη τῶν ἐθνῶν ποὺ ἀνέφερα προηγουμένως.

Ἐν τούτοις παρατηρῶ κάποια ἐνθαρρυντικὰ σημεῖα ἀλλαγῆς νοοτροπίας, εἰδικότερα στὰ Ἀμερικανικὰ Κολλέγια καὶ Πανεπιστήμια.

Πολλὰ Πανεπιστήμια — συμπεριλαμβανομένων τῆς δικῆς μου *Alma mater* τοῦ Χάρβαρντ, καὶ τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Νέας Ὑόρκης — ἐπέβαλαν ξανὰ ὡς προϋπόθεση ἀποφοίτησης τὴ σπουδὴ ξένων γλωσσῶν καὶ ἄλλων διεθνῶν θεμάτων.

Πρόσφατη ἔρευνα ἔδειξε ὅτι τὰ τελευταῖα χρόνια σημειώθηκε μιὰ μεταστροφή καὶ ἔχουν ἀξηθεῖ σημαντικὰ τώρα οἱ ἐγγραφὲς σπουδαστῶν στὰ μαθήματα ξένων γλωσσῶν.

Βρίσκομαι στὴν εὐχάριστη θέση νὰ σᾶς ἀναφέρω πὼς τὸ Πανεπιστήμιο τῆς Νέας Ὑόρκης βρίσκεται στὴν πρωτοπορία αὐτῆς τῆς ἐπιστροφῆς σ' ἓνα ὑψηλὸ ἐπίπεδο ἀπαιτήσεων. Οἱ σπουδαστὲς τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Νέας Ὑόρκης στὸ Τμήμα τῶν τεχνῶν καὶ τῆς ἐπιστήμης δὲν ὀφείλουν ἀπλῶς νὰ κατέχουν πλήρως μιὰ ξένη γλῶσσα ἀλλὰ πρέπει νὰ πάρουν τὸ λιγότερο ἓνα εἰσαγωγικὸ μάθημα σὲ κάποιο μὴ Ἀντικὸ πολιτισμὸ.

Ἐχουμε πρόσφατα κι ἄλλες ἐνδείξεις ὅτι οἱ πολιτικοὶ ἡγέτες τοῦ ἔθνους μας ἔχουν ἀξήσει τὸ ἐνδιαφέρον τους γιὰ τὴ διεθνή ἐκπαίδευση. Στὸ Κογκρέσο, οἱ Ρεπουμπλικάνοι καὶ οἱ Δημοκρατικοὶ ἀπὸ κοινῶ ἀπαίτησαν μεγαλύτερη οἰκονομικὴ ἐνίσχυση γιὰ τὴν ἐκπαίδευση εἰδικῶν σὲ θέματα ποὺ ἀφοροῦν τὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση καὶ τὶς χῶρες τῆς Ἀνατολικῆς Εὐρώπης, ἐνῶ μόλις τὴν τελευταία ἐβδομάδα ὁ Πρόεδρος Ρέιγκαν καὶ ὁ κ. Γκορμπατσὸφ συμφώνησαν τὴν προώθηση τῆς πολιτιστικῆς συνεργασίας ἀνάμεσα στὶς δυὸ χῶρες.

Ἐπιτρέψτε μου ἐδῶ νὰ παρατηρήσω ὅτι ὅπως πιστεύω ὅτι οἱ Ἀμερικανοὶ μορῶν νὰ μάθουν περισσότερα γιὰ τὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση, ἔτσι καὶ οἱ Ἕλληνες μορῶν νὰ μάθουν περισσότερα γι' αὐτοὺς μὲ τοὺς ὁποίους ἔχουν συχνὲς διαφορές. Δὲν ξέρω ἂν ὑπάρχουν σ' αὐτὴ τὴ χώρα ἰδρύματα πανεπιστημιακοῦ ἐπιπέδου μὲ εἰδικὰ μαθήματα στὶς τουρκικὲς σπουδές. Ἀλλὰ συνιστῶ θερμὰ νὰ καθιερωθοῦν, ὅπως τὸ ἴδιο θὰ συνιστοῦσα στοὺς Τούρκους ἡγέτες, νὰ ἀξήσουν τὶς γνώσεις τους σχετικὰ μὲ τὴ σύγχρονη Ἑλλάδα.

Σᾶς ἀνέφερα ὡς τώρα κάποιους λόγους πού βλέπω νά ὑπάρχει πιεστική ἀνάγκη γιά τούς Ἀμερικανούς νά μάθουν περισσότερο γιά τόν ὑπόλοιπο κόσμον κι ἔθιξα κάποιες λεπτομέρειες σέ θέματα ἔρευνας καί διεθνῶν σπουδῶν πού τίς θεωρῶ πολύ σημαντικές.

Ἐπειδή λοιπόν εἶμαι τέκνον καί τῆς Ἑλλάδας καί τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν, ἐπειδή ἀπόψε ἔγινα μέλος ἑνός ιδρύματος πού δοξάζει τήν ἱστορία καί τόν πολιτισμό τῆς Ἑλλάδας καί ἐπειδή ἀπευθύνομαι στούς φορεῖς πού περιφρουροῦν αὐτή τή δόξα, θά ἤθελα ν' ἀναφερθῶ στήν ἐξέλιξη τῶν ἐλληνικῶν σπουδῶν στίς Ἠνωμένες Πολιτεῖες.

Θά μιλήσω γιά τίς κλασσικές, τίς βυζαντινές καί εἰδικότερα τίς νεοελληνικές σπουδές. Μαθήματα πού καλύπτουν καί τίς τρεῖς αὐτές περιόδους, τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας σ' ὅλο τους τό πλάτος, ὑπάρχουν λίγο-πολύ σέ κολλέγια καί πανεπιστήμια τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν Ἀμερικῆς.

Τό γεγονός ὅτι τώρα οἱ Ἀμερικανοί ἀναγνωρίζουν ὄχι μόνο τό μεγαλεῖο τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδας πού ἀγαπήθηκε τόσο πολύ ἀπό τούς φιλέλληνες σ' ὅλο τόν κόσμο, ἀλλά ἐπίσης καί τή δόξα καί τόν πλοῦτο τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς καί τίς τόσες ἐξαιρετικά ἐνδιαφέρουσες συνεισφορές τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας, εἶναι γιά μένα πάρα πολύ ἐνθαρρυντικό.

Κ λ α σ σ ι κ ῆ ς ἑ λ λ η ν ι κ ῆ ς σ π ο υ δ ῆ ς

Στήν ἀρχή θά μιλήσω σύντομα γιά τίς κλασσικές ἐλληνικές σπουδές στίς Ἠνωμένες Πολιτεῖες.

Ἄν καί ἡ σπουδαία δημιουργική περίοδος τῆς Ἀρχαίας Ἑλλάδας κάλυψε μόνο τέσσερις αἰῶνες, ἀπό τόν 8ο ὡς τόν 5ο π.Χ. αἰῶνα, οἱ ἐλληνικές ιδέες κι ὁ ἐλληνικός πολιτισμός διαμόρφωσαν καί ἐπηρέασαν τόν κόσμο γιά χιλιετίες.

Σκεφτεῖτε τούς προγόνους μας καί τὰ ἀθάνατα ἔργα τους: τὰ ἔπη τοῦ Ὀμήρου, καί τὰ ποιήματα τῆς Σαπφοῦς, τὰ ἱστορικά τοῦ Ἡροδότου καί τοῦ Θουκυδίδη, τὸ θέατρο τοῦ Ἀριστοφάνη καί τοῦ Σοφοκλή, τὰ γλυπτά τοῦ Φειδία, τὰ φιλοσοφικά καί πολιτικά ἔργα τοῦ Ἀριστοτέλη καί τοῦ Πλάτωνα.

Ἀν ὑπάρχει λόγος φυσικά νά ἐξηγήσω σ' ἕνα ἀκροατήριον ὅπως αὐτό τόν τρόπο μὲ τόν ὁποῖο οἱ κατοπινοὶ αἰῶνες ἀκολούθησαν τὰ ἐλληνικά πρότυπα στήν τέχνη, τή λογοτεχνία καί τή φιλοσοφία.

Ἄν ἡ ἀγάπη γιά τήν Ἑλλάδα διαμόρφωσε τούς ἄλλους πολιτισμούς ἐπὶ δύο χιλιετίες, ὁ φιλελληνισμός ὑπῆρξε ἡ κύρια προωθητική δύναμη γιά τή νέα ἀμερικανική δημοκρατία. Βεβαίως τὰ σπουδαῖα ἀμερικανικά πανεπιστήμια, ὅπως καί τὰ

ἀντίστοιχα εὐρωπαϊκά, τίμησαν τὰ κλασσικά γράμματα. Οἱ κλασσικὲς ἐλληνικὲς σπουδὲς ἀνθισαν στὴ δική μου *Alma mater*, τὸ Χάρβαρντ, ἀμέσως μετὰ τὴν ἴδρυσή του πρὶν ἀπὸ τριακόσια πενήντα χρόνια, τὸ 1636 καὶ τὸ ἴδιο συνέβη μὲ τὴν ἴδρυση ἕναν αἰῶνα ἀργότερα, τοῦ Πρίνστον.

Καὶ τὸ 1832, στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Νέας Ὑόρκης, ἀπαραίτητη προϋπόθεση γιὰ νὰ φοιτήσουν οἱ σπουδαστὲς στὰ κλασσικά καὶ ἐπιστημονικά μαθήματα, ἦταν, σύμφωνα μὲ τὶς ἀπαιτήσεις τοῦ Κυβερνητικοῦ Συμβουλίου, «νὰ γνωρίζουν ἐλληνικὴ γραμματικὴ» καὶ «νὰ ἔχουν διαβάσει στὸ πρωτότυπο τὰ βιβλία τοῦ Ξενοφῶντα, τὴν Καινὴ Διαθήκη καὶ δυὸ βιβλία τῆς Ἰλιάδας».

Τόσο βαριά ἦταν ἡ κληρονομιά τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας πὸν ἐπεσκίασε τὶς κατοπινὲς περιόδους τῶν ὁποίων ἡ λάμψη δὲν ἔχει τὴν ἐκτυφλωτικὴ αἴγλη τῆς κλασσικῆς ἐποχῆς.

Οἱ Ἀμερικανοί, συμπεριλαμβανομένων κι ἐκείνων πὸν εἶχαν ἐλληνικὴ καταγωγή, ἄργησαν νὰ καταλάβουν ὅτι καὶ τὸ Βυζάντιο καὶ ἡ σύγχρονη Ἑλλάδα εἶναι ἐποχὲς ἄξιες συστηματικῆς μελέτης.

Ὡς πρὶν ἀπὸ τὸν αἰῶνα μας στὶς Ἠνωμένες Πολιτεῖες πολὺ λίγοι ἐπιστήμονες, πὸν ἀσχολοῦνταν μὲ τὰ βυζαντινὰ καὶ νεοελληνικά θέματα, ἦταν γνωστοί, καὶ καμιὰ ἰσχυρὴ ἐπιστημονικὴ παράδοση δὲν ὑπῆρχε στοὺς κλάδους αὐτοῦς.

Ἡ ἀπαρχὴ τῶν νεοελληνικῶν σπουδῶν

Τὸν δέκατο ἕνατο αἰῶνα ἐμφανίστηκαν κάποια σημεῖα πὸν φανέρωναν ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ Βυζαντινὸ πολιτισμὸ καὶ τὴ σύγχρονη Ἑλλάδα. Ὅπως ὁ Ἑλληνικὸς ἐθνικοαπελευθερωτικὸς ἀγῶνας κυρίευσε τὴ φαντασία τῶν Ἀμερικανῶν κι ἄρχισε νὰ μεταβάλλει τὴν πορεία τῶν νεοελληνικῶν σπουδῶν στὶς ΗΠΑ. Πολιτικοί, ἐπιστήμονες καὶ συγγραφεῖς ἐμπνεύσθηκαν ἀπὸ τὸν ἐλληνικὸ ἀγῶνα γιὰ τὴν ἐλευθερία.

Στὸ Κογκρέσο μίλησαν ὁ Πρόεδρος Μονρόε καὶ οἱ γερουσιαστὲς Ντάνιελ Γουέμπστερ καὶ Χένρυ Κλαίη. Ὅπως ὁ Βύρων καὶ ὁ Σέλλεϋ στὴν Εὐρώπη, ἔτσι καὶ οἱ ἀμερικανοὶ ποιητὲς, σὰν τὸν Γουίλλιαμ Κάλλεν Μπράιαντ, ἐγκωμίασαν τοὺς Ἑλληνας γιὰ τὸν ἀγῶνα τους γιὰ ἐλευθερία.

Ἀρκετοὶ εἶναι οἱ Ἀμερικανοὶ πὸν πολέμησαν στὸ πλευρὸ τῶν Ἑλλήνων ἐπαναστατῶν. Ἀνάμεσά τους κι ὁ δρ Σάμουελ Γκριντλεϋ Χάουϊ, καθηγητὴς τοῦ Χάρβαρντ. Στὸ βιβλίον του *Ἱστορικὸ Σχεδιάσμα τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης*, πὸν ἐκδόθηκε τὸ 1828, ὁ Χάουϊ ἐκφράζει τὰ αἰσθήματα πολλῶν Ἀμερικανῶν διανοουμένων: «Ἡ ἐλληνικὴ ἐπανάσταση ἦταν ἕνα ἀπὸ τὰ σημαντικότερα καὶ βεβαίως τὰ πιὸ ἐνδιαφέροντα πολιτικὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς μας».

Πρέπει φυσικά νὰ τονίσω ἐδῶ πῶς καὶ οἱ Ἕλληνες ἐπαναστάτες ἐμπνεύστηκαν καὶ πῆραν κουράγιο γιὰ τὸν ἀγῶνα τους ἀπὸ τὴν Ἀμερικανικὴ Ἐπανάσταση.

Δὲν εἶναι λοιπὸν παράξενο πὸ ἐκείνη ἀκριβῶς ἡ ἐποχὴ ἐπηρέασε τὴν ἀπαρχὴ τῶν νεοελληνικῶν — μαζί μὲ τὶς κλασσικὲς — σπουδῶν στὰ κολλέγια καὶ τὰ πανεπιστήμια τῶν ΗΠΑ.

Ἐπιτρέψτε μου καὶ πάλι νὰ ἀναφερθῶ στὸ Χάρβαρντ. Ὅπως εἶπα, ἐπιστήμονες, σπουδαστὲς καὶ πολιτικὲς προσωπικότητες ἐμπνεύστηκαν ἀπὸ τὸν Ἑλληνικὸ Ἐθνικοαπελευθερωτικὸ Ἀγῶνα πὸν δημιούργησε ἕνα κύμα φιλελληνικῶν δημοσιεύσεων. Οἱ δημοσιεύσεις αὐτὲς ὑπῆρξαν ἕνας πολὺ σημαντικὸς παράγοντας γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς Νεοελληνικῆς Συλλογῆς τῆς Βιβλιοθήκης στὸ πανεπιστήμιο τοῦ Χάρβαρντ πὸν σήμερα εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς βασικότερες πηγὲς γιὰ ἀντίστοιχες σπουδὲς σ' ὅλο τὸν κόσμον.

Καὶ τότε ὅπως καὶ τώρα οἱ Ἀμερικανοὶ ἐλληνικῆς ἢ μὴ καταγωγῆς εἶναι ἐκεῖνοι πὸν ἐνίσχυσαν τὶς ἐλληνικὲς σπουδὲς. Ἀνάμεσα στοὺς πρώτους δωρητὲς τῆς Βιβλιοθήκης Νεοελληνικῶν κειμένων στὸ πανεπιστήμιο τοῦ Χάρβαρντ ἦταν ὁ ἐλληνοαμερικανὸς ἐπιστήμονας Ἐδαγγελινὸς Ἀποστολίδης Σοφοκλῆς καὶ οἱ Ἀμερικανοὶ φιλέλληνες Κορνήλιος Φέλτον καὶ Ἐντουαρντ Ἐβερρεττ.

Τὸ Χάρβαρντ καθιέρωσε τὰ μαθήματα νεοελληνικῆς γλώσσας τὸ 1920, ἐνῶ συνέχιζε τὴν ἐνίσχυση τῆς συλλογῆς βιβλίων τῆς Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης. Στὰ τέλη τοῦ 19ου αἰῶνα, ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ Ἐδαγγελينوῦ Σοφοκλῆ, τὸ Χάρβαρντ ἔγινε παγκόσμιον κέντρο νεοελληνικῶν σπουδῶν. Ὁ καθηγητὴς Σοφοκλῆς δὲν ἔγραφε μόνον τὴν πρώτη νεοελληνικὴ γραμματικὴ καὶ τὸ πρώτο λεξικὸ νεοελληνικῆς ἀλλὰ ἐπίσης καὶ ἕνα λεξικὸ τῆς βυζαντινῆς γλώσσας. Παρ' ὅλα αὐτά, οἱ προσπάθειές του νὰ καθιερώσει ἕνα μόνιμον πρόγραμμα νεοελληνικῶν σπουδῶν ἀπέτυχαν.

Ἡ ἀλήθεια εἶναι πῶς ἂν καὶ τὰ μαθήματα κλασσικῶν σπουδῶν ἀναπτύχθηκαν σταθερὰ στὶς ΗΠΑ, μόλις τὰ τελευταῖα χρόνια οἱ νεοελληνικὲς σπουδὲς καθὼς καὶ οἱ βυζαντινὲς καθιερώθηκαν.

Βυζαντινὲς Σπουδὲς

Στὴ συνέχεια θὰ ἀναφερθῶ γιὰ λίγο στὴν ἐξέλιξη τῶν βυζαντινῶν σπουδῶν στὴν Ἀμερικὴ.

Ὁ διαπρεπὴς Ἕλληνας μεταφραστὴς Κίμων Φράιερ μόλις πρὶν ἀπὸ τρία χρόνια μπόρεσε νὰ παρατηρήσει τὰ ἑξῆς:

«Οἱ περισσότεροὶ μορφωμένοι ἄνθρωποι ἔχουν κάποιες καλὲς γνώσεις γιὰ τὴν Ἀρχαία Ἑλλάδα ὡς πνευματικὴ πηγὴ τοῦ Ἀντικοῦ Κόσμου, ἢ μιὰ ἐκτίμηση γιὰ

τῇ σύγχρονη Ἑλλάδα, γιὰ τὴ μαγευτικὴ ὁμορφιά της, τὶς ἡλιόλουστες ἀκρογιαλιές καὶ τὰ ἀρχαῖα μνημεῖα, ἀλλὰ ἢ ἐνδιάμεση περίοδος δύο χιλιάδων χρόνων μεταξὺ αὐτῶν τῶν δύο κόσμων εἶναι γι' αὐτοὺς μιὰ λευκὴ ἢ σκοτεινὴ σελίδα».

Σ' αὐτὴ τὴ σελίδα πρέπει νὰ ἐκτιμηθοῦν τὰ ἀξιόλογα ἐπιτεύγματα τῆς βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ποὺ ἰδρύθηκε τὸ 330 μ.Χ. καὶ καταστράφηκε τὸ 1453.

Ἡ μεγαλύτερη προσφορὰ τοῦ Βυζαντίου στὴν ἀνθρωπότητα ἦταν στοὺς τομεῖς τῆς νομοθεσίας, τῆς λογοτεχνίας, τῆς θρησκείας καί, πάνω ἀπ' ὅλα, τῆς τέχνης. Οἱ Βυζαντινοὶ ἐπεξεργάστηκαν τὴ ρωμαϊκὴ νομοθεσία καὶ ἡ θρησκευτικὴ τους λειτουργία ἄσκησε μεγάλη ἐπίδραση στὴν Ἀνατολικὴ Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία. Ἡ Βυζαντινὴ εἰκονογραφία, ἡ τοιχογραφία, τὰ μωσαϊκὰ καὶ ἡ ὑπέροχη ἀρχιτεκτονικὴ, ὅπως αὐτὴ τῆς Ἁγίας Σοφίας στὴν Κωνσταντινούπολη, ἐξακολουθοῦν νὰ μᾶς καταπλήσσουν.

Οἱ Ἀμερικανοὶ ποὺ μετὰ τὸ 1900 ἄρχισαν νὰ σπουδάζουν αὐτὴ τὴν περίοδο ἔχουν πράγματι ἐπιτελέσει μεγάλο ἔργο στὴν Ἱστορία τῆς Βυζαντινῆς Τέχνης, ὅπως καὶ τῆς Βυζαντινῆς Ἱστορίας καὶ Λογοτεχνίας γενικότερα, καὶ ὅπως ἦταν ἐπόμενο Ἀμερικανοὶ εὐεργέτες πρόσφεραν σημαντικὴ οἰκονομικὴ ὑποστήριξη γιὰ τὴ διατήρηση καὶ τὴν ἀναστήλωση Βυζαντινῶν Ἐκκλησιῶν στὴν Κύπρο, τὴν Ἑλλάδα, τὴν Τουρκία καὶ ἄλλοῦ.

Τὸ Πρίνστον ἔχει τὴν ἀρχαιότερη παράδοση στὴ μελέτη τῆς Βυζαντινῆς Τέχνης στὶς ΗΠΑ. *The Princeton index of christian art* ποὺ ξεκίνησε ἀπὸ τὸν Τσάρλς Ρούφους Μόρεϋ, ἓνα ἀπὸ τοὺς πρώτους βυζαντινολόγους, ἀποτελεῖ τεράστια πηγὴ πληροφοριῶν γιὰ τοὺς σπουδαστὲς τῆς εἰκονογραφίας καὶ τῆς μεσαιωνικῆς τέχνης. Μιὰ ἄλλη ἐξέχουσα προσωπικότητα στὸ Πρίνστον ὑπῆρξε ὁ Κουρτ Βάιτσμαν, ποὺ ὅπως κι ἄλλοι κορυφαῖοι ἱστορικοὶ τέχνης τῆς βυζαντινῆς περιόδου στὶς ΗΠΑ, εἶχε ἐγκαταλείψει τὴ Ναζιστικὴ Γερμανία.

Ἐνας ἄλλος Γερμανὸς μετανάστης, ὁ Ρίχαρντ Κράουντχάιμερ, ἐκπαίδευσε ἀρκετὲς γενιὲς Βυζαντινολόγων στὸ Ἰνστιτοῦτο Καλῶν Τεχνῶν τοῦ Πανεπιστημίου τῆς Νέας Ὠρκης. Χαίρομαι ιδιαίτερα ποὺ εἶμαι σὲ θέση νὰ πῶ ὅτι τὸ Ἰνστιτοῦτο μας ἔχει ἐκπαιδεύσει περισσότερους Βυζαντινοὺς ἐφόρους, καθηγητὲς καὶ ἀρχαιολόγους ἀπὸ ὅποιοδήποτε ἄλλο Ἀμερικανικὸ πανεπιστήμιο.

Στὴν ἱστορία καὶ τὴ λογοτεχνία οἱ θεμελιωτὲς τῶν Βυζαντινῶν σπουδῶν στὶς Ἠνωμένες Πολιτεῖες ἦταν ὁ Ρόμπερτ Μπλέικ κι ὁ Ἀλεξάντερ Βασίλιεφ, ποὺ σπούδασαν κι οἱ δύο στὴν Τσαρική Ρωσία. Κι ἦταν ὁ Μπλέικ ποὺ γιὰ πρώτη φορὰ στὴν Ἀμερικὴ εἰσήγαγε καὶ δὴ στὸ Χάρβαρντ τὸ μάθημα τῆς Βυζαντινῆς ἱστορίας καὶ λογοτεχνίας ὡς συστηματικὸ ἐπιστημονικὸ κλάδο.

Ὁριακὴ χρονιά γιὰ τὶς Βυζαντινὲς σπουδὲς στὶς ΗΠΑ καὶ τὸν κόσμον ἦταν τὸ

1940, όταν ο Ρόμπερτ και Μίλφρεντ Μπλīs ίδρυσαν στην πρωτεύουσα Ουάσιγκτων ως παράρτημα του Χάρβαρντ το *Dumbarton Oaks Research Library and Collection*, κέντρο έρευνας και Βυζαντινῶν Σπουδῶν. Στην Ουάσιγκτων επίσης, πρέπει να σημειώσω, υπάρχει ένα παράρτημα του Χάρβαρντ πού χάρει μεγάλης εκτίμησης, τὸ Κέντρο Ἑλληνικῶν Σπουδῶν.

Ἡ ίδρυση τοῦ *Dumbarton Oaks* ἔδωσε μεγάλη ώθηση στὶς Βυζαντινὲς πανεπιστημιακὲς σπουδὲς στὴν Ἀμερική καὶ τὸ ἐξέχον αὐτὸ Ἰνστιτοῦτο γρήγορα ἔγινε κέντρο ἔντονης ἐπιστημονικῆς δραστηριότητος πὸν περιλαμβάνει ἔρευνες, δημοσιεύσεις, συμπόσια καὶ ἀρχαιολογικὲς ἀποστολές.

Σήμερα, τὸ *Dumbarton Oaks* — καὶ μὲ περηφάνεια ἀναφέρω ὅτι ὑπῆρξα μέλος τοῦ Συμβουλίου του — ἔχει τὴν καλύτερη βιβλιοθήκη σ' ὅλο τὸν κόσμο, μὲ 100.000 σχεδὸν τόμους, καὶ κάθε χρόνο χρηματοδοτεῖ ἔρευνες δώδεκα περίπου ἐπιστημόνων βυζαντινῶν σπουδῶν. Ἐπίσης, τὸ κέντρο ἐκδίδει μιὰ σειρά, ὑψηλοῦ ἐπιπέδου, ἐπιστημονικῶν ἐκδόσεων, τὰ: *Dumbarton Oaks Papers, studies and texts*.

Σήμερα ὁ ἀριθμὸς τῶν Βυζαντινολόγων στὴν Ἀμερική ἀξάνει καὶ ἡ ἰσχὺς τοῦ ἐπιστημονικοῦ αὐτοῦ κλάδου διαπιστώνεται ἀπὸ τὸ γεγονός ὅτι τὸ 17ο Διεθνὲς Συνέδριον Βυζαντινῶν Σπουδῶν θὰ πραγματοποιηθεῖ στὸ *Dumbarton Oaks* καὶ στὸ Πανεπιστήμιον Τζορτζτάουν τὸ ἐπόμενο καλοκαίρι (1986). Εἶναι ἡ πρώτη φορὰ πὸν αὐτὸς ὁ Ὄργανισμὸς θὰ πραγματοποιήσῃ τὴν διεθνή συνάντησή του στὶς Ἡνωμένες Πολιτεῖς.

Ἄν καὶ ἡ καθιέρωση τῶν Βυζαντινῶν Σπουδῶν στὴν Ἀμερική ἔγινε στὸ πρῶτο μισὸ τοῦ αἰῶνα μας, μόνον τὰ τελευταῖα δώδεκα χρόνια ἀντιληφθήκαμε πόσο ἐπιγόνει εἶναι τὸ ζήτημα τῶν Νεοελληνικῶν Σπουδῶν στὰ κολλέγια καὶ τὰ πανεπιστήμια.

Νέο ἐπίκεντρο ἐνδιαφέροντος: Τὰ Νέα Ἑλληνικὰ

Ἄρκετοὶ παράγοντες τὰ τελευταῖα χρόνια συνέτειναν στὴ δημιουργία νέου ἐνδιαφέροντος γιὰ τὴ σύγχρονη Ἑλλάδα.

Πρὶν ἀπ' ὅλα, τὰ ἔργα σύγχρονων Ἑλλήνων συγγραφέων, ὅπως τοῦ Καζαντζάκη, τοῦ Καβάφη καὶ τῶν νομπελιστῶν ποιητῶν Γιώργου Σεφέρη καὶ Ὀδυσσεά Ἐλύτη μεταφράστηκαν στὴν ἀγγλικὴ γλῶσσα. Ἡ ἀγγλικὴ μετάφραση τῆς Ὀδύσσειας τοῦ Καζαντζάκη ἀπὸ τὸν Κίμωνα Φράϊερ χαιρετίστηκε ὡς ἓνα ἀπὸ τὰ μεγάλα λογοτεχνικὰ γεγονότα τῆς δεκαετίας. Ἀκολούθησαν πολλοὶ Ἕλληνες ποιητὲς πὸν μεταφράστηκαν ἀπὸ τὴ Ραίη Ντάλβιν, τὸ Φράϊερ καὶ τὸν σύγχρονό μου

στην Ὁξφόρδη καὶ φίλο μου ἀπὸ πολλὰ χρόνια, Ἔντμοντ Κήλυ, καθηγητὴ στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Πρίνστον.

Ὁ καθηγητὴς Κήλυ πέτυχε περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλον νὰ ἀφυπνίσει στὶς ΗΠΑ τὸ ἐνδιαφέρον τῶν Ἀμερικανῶν γιὰ τὴ σύγχρονη Ἑλληνικὴ λογοτεχνία. Παλιὸς ὑπότροφος τοῦ Ἰδρυμάτος Φουλμπράιτ στὴν Ἑλλάδα καὶ ἀδελφὸς τοῦ Ρόμπερτ Κήλυ, πὸν πρόσφατα διορίστηκε πρέσβυς τῶν ΗΠΑ στὴν Ἀθήνα, ὁ καθηγητὴς Κήλυ ἐξέδωσε ὠραῖες καὶ πιστὲς μεταφράσεις τοῦ Καβάφη, τοῦ Σεφέρη, τοῦ Ἐλύτη καὶ ἄλλων σύγχρονων νεοελλήνων συγγραφέων.

Πολλὰ δημοφιλῆ βιβλία ἔχουν ἐπίσης ἑλληνικὰ θέματα, ὅπως καὶ πολλὲς κινηματογραφικὲς καὶ θεατρικὲς παραστάσεις.

Τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ σύγχρονη Ἑλλάδα ἐνισχύθηκε ἀκόμα περισσότερο ἀπὸ τὸ λεγόμενον σύνδρομο τῶν ριζῶν στὴ δεκαετία τοῦ '60 καὶ τοῦ '70. Οἱ Ἑλληνοαμερικανοί, ὅπως καὶ ἄλλες ἐθνικὲς ομάδες, ἄρχισαν νὰ αἰσθάνονται περήφανοι γιὰ τὴν καταγωγή τους.

Τέλος, ὀλοένα καὶ περισσότεροι Ἀμερικανοί, ἑλληνικῆς ἢ μὴ καταγωγῆς, ταξιδεύουν στὴν Ἑλλάδα.

Ἐδῶ νομίζω ὅτι πρέπει νὰ ἀναφερθεῖ τιμητικὰ καὶ ἰδιαίτερα τὸ *United States Educational Foundation*, περισσότερο γνωστὸ ὡς πρόγραμμα Φουλμπράιτ. Ὑπὸ τὴν αἰγίδα τοῦ προγράμματος αὐτοῦ ἐπιστήμονες ὅπως ὁ Ἔντμοντ Κήλυ, ὁ Τζῶν Κουμουλίδης καὶ ὁ ἀδελφός μου Τζαίημς, καθηγητὴς στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Ἰλινόις, μπόρεσαν νὰ ἔλθουν στὴν Ἑλλάδα.

Σ' ἓνα κλίμα αὐξημένου ἐνδιαφέροντος γιὰ τὶς νεοελληνικὲς σπουδές, τὰ ἀμερικανικὰ κολλέγια καὶ πανεπιστήμια ἄρχισαν νὰ καθιερώνουν μαθήματα καὶ διαλέξεις γιὰ τὴ σύγχρονη Ἑλλάδα.

Καὶ ὅπως ὁ Τσάρλς Μόσχος, καθηγητὴς στὸ Πανεπιστήμιο Νόρθγουέστερν ἐξηγεῖ στὸ βιβλίο του *Ἑλληνοαμερικανοί*:

«Ἡ προωθητικὴ δύναμη πὸν ὑπάρχει πίσω ἀπὸ τέτοιου εἴδους προσπάθειες ἀποτελεῖται ἀπὸ τοὺς ἐπιστήμονες πὸν γεννήθηκαν στὴν Ἑλλάδα καὶ ἐγκαταστάθηκαν στὶς ΗΠΑ, τοὺς Ἑλληνοαμερικανοὺς καθηγητὲς δεύτερης γενιᾶς καὶ τοὺς κριτικούς τῆς νεοελληνικῆς λογοτεχνίας πὸν δὲν ἔχουν ἑλληνικὴ καταγωγή».

Ἡ πρώτη συστηματικὴ προσπάθεια νὰ εἰσαχθοῦν οἱ νεοελληνικὲς σπουδὲς στὰ ἀμερικανικὰ κολλέγια ἦταν τὸ Κέντρο Νεοελληνικῶν Σπουδῶν, πὸν ἰδρύθηκε τὸ 1965 στὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Τέξας ἀπὸ τὸν ἀείμνηστο Γιώργο Ἀρονάκη. Τὸ Κέντρο, ὅπως καὶ πολλὲς μεταγενέστερες προσπάθειες, ἐγχείρημα ἑνὸς μόνου ἀνθρώπου, δὲν ἐπιβίωσε μετὰ τὸ θάνατο τοῦ καθηγητῆ Ἀρονάκη.

Οἱ ἐλπίδες γιὰ τὴ δημιουργία ἑνὸς μόνιμου ἐνδιαφέροντος γιὰ τὴ σύγχρονη

έλληνική κοινωνία και τόν πολιτισμό της αξιόθηκαν σημαντικά με τή δημιουργία, τὸ 1968, τῆς Ἑνωσης Σύγχρονων Ἑλληνικῶν Σπουδῶν (M.G.S.A.), *Modern Greek Studies Association*.

Ὁ Πῆτερ Μπῆεν, ἀπὸ τὰ ἰδρυτικά μέλη τοῦ M.G.S.A. κι ἀργότερα πρόεδρος του, καθηγητῆς τῆς Ἀγγλικῆς στὸ Κολλέγιο τοῦ Ντάρτμουθ, ἀποκαλύπτει τὸ πάθος ποὺ ἐπῆρχε πίσω ἀπ' αὐτὴ τὴν προσπάθεια. Γράφει λοιπὸν τὸ 1972 ὁ Μπῆεν:

«Ἡ Ἀθήνα τοῦ Χρυσοῦ Αἰῶνα, ἡ Φλωρεντία τὸν καιρὸ τοῦ Δάντη, Τὸ Λονδίνο τοῦ Σαίξπηρ, ἡ Βιέννη τοῦ Μότσαρτ και τοῦ Μπετόβεν, τὸ Παρίσι τῶν Ἐμπρεσιονιστῶν, ἡ Βοστώνη τοῦ Ἑμερσον και τὸ Δουβλίνο τοῦ Γέητς και τοῦ Τζόνς. . . (και παρατηρεῖ ὅτι) μολονότι παρατηρήθηκε μιὰ πολιτιστικὴ ἀνθιση ἴδιας ἀξίας στὴν σύγχρονη Ἑλλάδα με ἐπίκεντρο τὴν Ἀθήνα, δυστυχῶς δὲν ἐρευνήθηκε με τὴν ἴδια σοβαρότητα, ιδιαίτερα ἔξω ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα».

Σήμερα τὸ M.G.S.A. εἶναι ἓνας ὄργανισμὸς ποὺ περιλαμβάνει 500 περίπου ἐπιστήμονες και φίλους τῆς Ἑλλάδας, ἀφοσιωμένους στὴν προώθηση τῶν νεοελληνικῶν σπουδῶν στὶς ΗΠΑ και στὸν Καναδᾶ. Ἡ Ἑνωσις ἐπιδιώκει νὰ ἐνισχύσει τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ τὴ σπουδὴ τῆς γλώσσας, τῆς λογοτεχνίας, τῆς ἱστορίας, τῆς τέχνης, τῆς πολιτικῆς, τῆς οἰκονομίας και τῆς σύγχρονης ἑλληνικῆς κοινωνίας.

Ἐνα ἀπὸ τὰ πρωταρχικά ἐνδιαφέροντα τοῦ M.G.S.A. εἶναι ἡ ἴδρυση πανεπιστημιακῶν ἐδρῶν, προγραμμάτων και τμημάτων ἑλληνικῶν σπουδῶν στὰ ἀμερικανικά Πανεπιστήμια. Ἀλλὰ κάθε ἄλλο παρὰ εὐκολο εἶναι νὰ δημιουργήσεις ἓναν νέο ἐπιστημονικὸ τομέα.

Γράφοντας στὰ τέλη τῆς δεκαετίας τοῦ '70, οἱ καθηγητῆς Κήλυ και Μπῆεν, και οἱ δύο τους πρόεδροι τοῦ M.G.S.A., και οἱ δύο τους φλογεροὶ φιλέλληνες, περιγράφουν δηκτικά τὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν νεοελληνικῶν σὲ πανεπιστημιακὸ ἐπίπεδο.

Λέει ὁ καθηγητῆς Κήλυ:

«Τὸ νὰ μελετᾶς τὴ νεοελληνικὴ λογοτεχνία εἶναι μιὰ μοναχικὴ ἐργασία. Λίγοι γνωρίζουν τὸν πλοῦτο της, πολὺ λίγοι διδάσκουν τὸ ἀντικείμενο κι ἀκόμη λιγότεροι κριτικοὶ ἢ ἐπιστήμονες, εἰδικὰ στὶς ΗΠΑ, γνωρίζουν τὴ λογοτεχνία αὐτή».

Ὁ καθηγητῆς Μπῆεν παρατηρεῖ:

«Δεκαεπτὰ χρόνια παρενέβαλα λαθραῖα νεοελληνικά ἔργα, μ' ὅποιο τρόπο μποροῦσα, σὲ ὄχι λιγότερο ἀπὸ τρία τμήματα. Ἐμεῖς ποὺ διδάσκουμε παραμελημένες λογοτεχνίες εἴμαστε ἐπαῖτες στὰ Πανεπιστήμιά μας».

Ἐλπιδοφόρες ἐνδείξεις

Ἐντυχῶς ἡ κατάσταση σχετικὰ με τὶς νεοελληνικὲς σπουδὲς ἔχει βελτιωθεῖ αἰσθητὰ τὰ τελευταῖα χρόνια και ἔχουμε ἀρκετὲς ἐνθαρρυντικὲς ἐνδείξεις.

Και πρώτα η "Έδρα Νεοελληνικών Σπουδών «Γιῶργος Σεφέρης», πὸν ἰδρῦθηκε τὸ 1975 στὸ Χάρβαρντ, ἡ πρώτη χρηματοδοτούμενη "Έδρα στὶς ΗΠΑ. "Ὅπως γνωρίζετε, ἡ καθιέρωση χρηματοδοτούμενων ἐδρῶν ἀνεβάζει τὸ ἐπιστημονικὸ κῦρος, βοηθᾷ στὴν προσέλκυση καὶ τὴν παραμονὴ ἐπιστημόνων πρώτης κατηγορίας καὶ ἐξασφαλίζει τὴ συνέχεια τῶν μαθημάτων στὸ συγκεκριμένο ἐπιστημονικὸ πεδίο.

"Ἴσως ἔχει περισσότερὸ ἀκόμη ἐνδιαφέρον ἂν σᾶς πῶ ὅτι ὁ ὑπέρομαχος γιὰ τὴ δημιουργία μιᾶς τέτοιας ἐδρας στὸ Χάρβαρντ ἦταν ὁ ἀείμνηστος Ραφαὴλ Δῆμος, καθηγητὴς μου στὴ φιλοσοφία ὅταν σπούδαζα ἐκεῖ, καὶ μέλος τῆς Ἐπιτροπῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν.

"Ὅπως γνωρίζετε ὅλοι πολὺ καλά, ὁ καθηγητὴς Δῆμος ἦταν ἀθηνεΐα, πὸν ἔχαιρε γενικῆς ἐκτίμησης, στὸν Πλάτωνα. Στὸς πρώτους μῆνες τῆς διακυβέρνησης τῆς χώρας (ΗΠΑ) ἀπὸ ἓναν ἄλλο μαθητὴ του, τὸν Τζὼν Φ. Κέννεντυ, ὁ καθηγητὴς Δῆμος καὶ ἐγὼ προσκληθῆκαμε ἀπὸ τὸν Πρόεδρο Κέννεντυ σὲ ἐπίσημο γεῦμα στὸ Λευκὸ Οἶκο, πὸν δόθηκε πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀρχιεπισκόπου Μακαρίου. Ὁ καθηγητὴς Δῆμος μὲ συνεχάρη, νέο Βουλευτὴ τότε, μὲ μεγάλο ἐνθουσιασμὸ καὶ μὲ μάτια πὸν σπινθηροβολοῦσαν, μοῦ εἶπε: «Τζὼν, βλέπω πὼς τώρα εἶσαι φιλόσοφος-βασιλιάς».

Πολλοὶ ἀπὸ σᾶς ἔχετε γνωρίσει τὴ χήρα τοῦ καθηγητῆ Δῆμου, τὴν εὐγενικὴ φίλη πὸν ἔχει ζήσει χρόνια στὴν Ἑλλάδα, κυρία Ἰωάννα Δῆμου.

Σημειῶνω ἐπίσης ὅτι καὶ ἄλλα ἀμερικανικὰ πανεπιστήμια περνοῦν σὲ διάφορες φάσεις προγραμματισμοῦ ἢ ἰδρύσεως ἐδρῶν ἐλληνικῶν σπουδῶν.

Βρίσκομαι ἐπίσης στὴν εὐχάριστη θέση νὰ σᾶς πῶ, καθὼς σᾶς ἐνημερῶνω γιὰ τὴν ἐξέλιξη τῶν νεοελληνικῶν σπουδῶν στὴν Ἀμερική, ὅτι ἔχει γίνει κάποια πρόοδος στὴ διαδικασία ὑλοποίησης τέτοιων προσπαθειῶν, ὅπως π.χ. ἡ παρουσία ἐκδόσεων ὑψηλοῦ ἐπιπέδου πὸν ἀνταποκρίνονται στὶς ἀπαιτήσεις τῆς ἀγορᾶς καὶ ἡ ἀνάπτυξη πληρέστερων βιβλιοθηκονομικῶν πηγῶν.

Σοβαροὶ πανεπιστημιακοὶ ἐκδοτικοὶ οἴκοι ἔχουν συνεργασθεῖ μὲ Ἑλληνοαμερικανοὺς ἐκδότες, προκειμένον νὰ δημοσιεύσουν βιβλία συναφῶν θεμάτων, ὥστε σήμερα μπορεῖ κανεὶς νὰ βρεῖ θαυμάσιες νεοελληνικὲς βιβλιοθήκες στὶς ΗΠΑ.

Τὸ τρίτο θέμα στὸ ὁποῖο θὰ ἤθελα νὰ ἀναφερθῶ εἶναι τὸ ἑξῆς: παρατηρεῖται ἐντονο ἐνδιαφέρον γιὰ τὴν ἐγγραφή στὰ μαθήματα τῆς ἐλληνικῆς γλώσσας σὲ ἀμερικανικὰ κολλέγια καὶ πανεπιστήμια, καὶ ἀπὸ 700 περίπου σπουδαστὲς καὶ μεταπτυχιακοὺς φοιτητὲς τὸ 1977 ἔχουμε φτάσει τοὺς 1000 τὸ 1983, δηλαδὴ εἴχαμε μιὰ αὐξηση τῆς τάξεως τοῦ 40 τοῖς ἑκατὸ καὶ πλέον.

Τέλος ὑπάρχει μιὰ αὐξηση τῶν μαθημάτων καὶ τῶν προγραμμάτων πὸν ἔχουν σχέση μὲ τὴ σύγχρονη Ἑλλάδα. Δὲν εἶμαι σὲ θέση νὰ σᾶς περιγράψω ἐδῶ ὅλες τὶς πρωτοβουλίες πὸν ἔχουν ληφθεῖ, ἀλλὰ ἄς μοῦ ἐπιτραπεῖ νὰ ἀναφερθῶ σὲ δυὸ ἢ τρεῖς.

Δὲν μᾶς ἐκπλήττει τὸ γεγονός πὼς τὸ εὐρύτερο πρόγραμμα εἶναι στὸ Πανεπιστήμιο τῆς Πόλης τῆς Νέας Ὑόρκης, στὸ Κουήγς Κόλλετζ, ὅπου δύο χιλιάδες περὶπου Ἑλληνοαμερικανοὶ φοιτητὲς ἀποτελοῦν ὅπως εἶναι φυσικὸ τὴν πλειοψηφία στὰ προγράμματα ἐλληνικῶν σπουδῶν.

Νομίζω ὅτι εἶναι ἐκπληκτικότερο τὸ γεγονός πὼς στὸ Πρίνστον, ὅπου οἱ φοιτητὲς ἐλληνικῆς καταγωγῆς εἶναι λιγότερο ἀπὸ ἓνα τοῖς ἑκατό, τοὺς δίνεται ἡ δυνατότητα νὰ ἐκπληρώσουν τὶς ὑποχρεώσεις τους στὶς ξένες γλῶσσες μαθαίνοντας Ἑλληνικά.

Ἡ ἄς πάrouμε τὸ Πανεπιστήμιο τοῦ Μπὼλ στὴν πόλη Μάνση τῆς πολιτείας Ἰνδιάνας ὅπου κατοικοῦν μόνον δύο ἐλληνικὲς οἰκογένειες. Τὸ Πρόγραμμα Ἑλληνικῶν Σπουδῶν στὸ Μπὼλ Στέϊτ καὶ ἡ Σειρὰ Διαλέξεων Στέφεν Τζ. καὶ Βεατρίκης Μπραδῆμα, πὺ καθιερώθηκαν πρὸς τιμὴν τῶν γονέων μου, ἔχουν προσελκύσει τὶς διαπρεπέστερες ἐπιστημονικὲς αὐθεντίες πὺ μελετοῦν τὴν Ἑλλάδα. Τὸ ὅτι οἱ δραστηριοίτετες αὐτὲς ἔχουν ἐπιτύχει τόσο πολὺ ὀφείλεται στὴν ἔμπνευση καὶ τὴν ἐπιμονὴ ἑνὸς ἀνθρώπου, πὺ γεννήθηκε στὴν Ἀθήνα, τοῦ Καθηγητῆ Τζὼν Κουμουλίδη ὁ ὁποῖος βρῖσκεται ἐδῶ ἀπόψε.

Θὰ ἐπιθυμοῦσα νὰ προσθέσω σχετικὰ ὅτι ἡ Σειρὰ τῶν Διαλέξεων Μπραδῆμα ἄρχισε ἀπὸ ἓναν διακεκριμένο Βυζαντινολόγο καὶ ἀντεπιστέλλον μέλος τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, τὸν Σέρ Στῆβεν Ράνσιμαν κι ὅτι ἓνα ἄλλο ἀντεπιστέλλον μέλος, καὶ ἐξέχων Βυζαντινολόγος, ὁ Καθηγητῆς Σέρ Ντιμήτρι Ὀμπολένσκι πρόκειται νὰ δώσει τὸ ἐπόμενο ἔτος (1986) τὴ δέκατη τρίτη Διάλεξη.

Ἑκτίμηση τῶν νεοελληνικῶν σπουδῶν

Ἀπὸ ὅσα εἶπα ὡς τώρα εἶναι προφανὲς ὅτι οἱ ΗΠΑ ἔχουν πραγματοποιήσει ἀξιοσημεῖωτη πρόοδο στὴν καθιέρωση σπουδῶν τοῦ σύγχρονου ἐλληνικοῦ πολιτισμοῦ καὶ τῆς παιδείας του στὰ κολλέγια καὶ τὰ πανεπιστήμια μας.

Ὡστόσο πολλὰ ἀπομένουν νὰ γίνουν ἀκόμη. Τὰ θέματα αὐτὰ δὲν ἔχουν ἀκόμη ἐνσωματωθεῖ πλήρως στὴν κύρια ἀκαδημαϊκὴ ζωὴ.

Μόνον ἓνα ἀνώτερο ἐκπαιδευτικὸ Ἰδρυμα στὴν Ἀμερικὴ προσφέρει τίτλο νεοελληνικῶν σπουδῶν, καὶ κανένα δὲν προσφέρει πτυχίο. Σὲ ἀρκετὰ πανεπιστήμια ἢ ὑπαρξη τῶν νεοελληνικῶν σπουδῶν ἐξαρτᾶται ἀπὸ ἓνα πρόσωπο, ὥστε ἡ ἀποχώρησή του νὰ σημαίνει τὴν κατάργηση τοῦ προγράμματος. Καὶ παρὰ τὰ ὅσα παραδείγματα πὺ ἔχω δώσει ὡς τώρα, τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ μαθήματα αὐτὰ ἐξαρτοῦν τὴν ἐπιβίωσή τους ἀπὸ τοὺς Ἑλληνοαμερικανοὺς φοιτητὲς.

Πέραν αὐτῶν τῶν προβλημάτων ὑπάρχουν δυσκολίες πὺ ἀντιμετωπίζουν οἱ

ιδρυτὲς κάθε νέου επιστημονικοῦ θεσμοῦ, δηλαδή αἰσθήματα ἀπογοήτευσης καὶ μοναξιάς πὸν ἐπιδεινώνονται ἀπὸ τὴν ἀδιαφορία ἢ τὴν ἀντίθεση ἄλλων τμημάτων, ὅπως ἐπίσης καὶ ἄλλων ἰδρυμάτων. Βεβαίως τὸ εἶδος τῶν προγραμμάτων γιὰ τὰ ὁποῖα ἤδη ἔχω μιλήσει χρειάζονται τὸ ἐνδιαφέρον καὶ τὴν ὑποστήριξη τῶν σοβαρῶν Ἀμερικανῶν καὶ Ἑλληνοαμερικανῶν. Γιατὶ τέτοιες προσπάθειες βοηθοῦν σημαντικὰ στὸ νὰ προετοιμάσουν τὸ λαὸ μας νὰ ἐργάζεται καὶ νὰ ζεῖ σ' ἕναν κόσμον πὸν δὲν θὰ εἶναι περιορισμένος στὴ γνώση ἄλλων λαῶν καὶ πολιτισμῶν, ἀλλὰ θὰ ἔχει μία εὐρύτερη παιδεία καὶ κατανόηση τοῦ κόσμου πὸν ζεῖ.

Μίλησα λοιπὸν ἀπόψε γιὰ τὴν ἀνάγκη μιᾶς διεθνoῦς ἐκπαίδευσης στὶς ΗΠΑ καὶ σὰς ἀνέφερα κάποιες ἀπὸ τὶς προόδους πὸν κάναμε δίνοντας μιὰ ιδιαίτερη ἐμφαση στὴν ἐνθάρρυνση τῶν ἐλληνικῶν σπουδῶν ἐκεῖ.

Προτοῦ τελειώσω θὰ ἐπιθυμοῦσα νὰ προβῶ σὲ μιὰ ἄλλη παρατήρηση.

Ἑλληνικὸ Πολιτιστικὸ κέντρο στὴ Νέα Ὑόρκη

Ὡς Ἀμερικανὸς ἐλληνικῆς καταγωγῆς, ὡς πολίτης τῆς πόλεως τῆς Νέας Ὑόρκης, ὡς πολίτης μιᾶς χώρας ὅπου ζοῦν οἱ περισσότεροὶ Ἕλληνες ἐκτὸς Ἑλλάδος καὶ ὡς Πρόεδρος ἑνὸς πρωτοπόρου Ἰδρύματος Ἀνωτάτης Παιδείας σ' αὐτὴ τὴν πόλιν, ἔχω ἕνα ιδιαίτερο ὄνειρο πὸν θὰ 'θελα νὰ συμμεριστῶ ἀπόψε μαζί σας.

Σὰς ἔχω ἀναφέρει μιὰ ποικιλία προγραμμάτων ἐλληνικῶν σπουδῶν στὰ κολλέγια καὶ τὰ πανεπιστήμια τῶν ΗΠΑ. Στὸ πανεπιστήμιό μου, τὸ Πανεπιστήμιο τῆς Νέας Ὑόρκης, ἔχουμε ἕνα σύλλογο Ἑλλήνων σπουδαστῶν πὸν λέγεται Ἀριστοτέλης καὶ πὸν εἶναι μιὰ ἀπὸ τὶς πιὸ δραστήριες λέσχες στὸ χῶρον τοῦ πανεπιστημίου καὶ πὸν ὑποστηρίζει ποικίλα προγράμματα τὰ ὁποῖα ἀφοροῦν τὴ σύγχρονη Ἑλλάδα. Ὁ σύλλογος ἔχει ἀναλάβει διαλέξεις γιὰ τὴ σύγχρονη ἐλληνικὴ ἱστορία, τὴν τέχνη καὶ τὴν πολιτικὴ, φεστιβὰλ ἐλληνικοῦ κινηματογράφου καὶ κονσέρτα μὲ Ἕλληνες καλλιτέχνες. Ὁ Ἀριστοτέλης εἶναι πόλος ἔλξης γιὰ ἀρκετὲς ἑκατοντάδες σπουδαστῶν ἐλληνικῆς καταγωγῆς στὸ πανεπιστήμιο τῆς Νέας Ὑόρκης καὶ πιστεύω πὸς εἶναι ἐξίσου σημαντικὸ ὅτι ὁ σύλλογος εἶναι μιὰ σοβαρὴ πολιτιστικὴ πηγὴ γιὰ πολλοὺς μὴ Ἕλληνες φοιτητὲς πὸν ἐπιθυμοῦν νὰ μάθουν ἀπὸ πρῶτο χέρι σχετικὰ μὲ τὴ δόξα πὸν λέγεται σύγχρονη Ἑλλάδα.

Ἐπομένως δὲν θὰ ἐκπλαγεῖτε ἂν σὰς πῶ ὅτι τὸ ὄνειρό μου εἶναι νὰ δῶ νὰ δημιουργεῖται στὴ Νέα Ὑόρκη ἕνα Ἑλληνικὸ Πνευματικὸ Κέντρο πὸν θὰ μπορούσε νὰ προσφέρει σ' ὅλους τοὺς κατοίκους τῆς Νέας Ὑόρκης, Ἕλληνες καὶ μὴ, τὰ διάφορα προγράμματα πὸν ὁ σύλλογος τοῦ πανεπιστημίου μας ὁ Ἀριστοτέλης προσφέρει στὴν πανεπιστημιακὴ μας κοινότητα.

Ἐνα τέτοιο κέντρο θὰ μπορεῖ νὰ προσφέρει διαλέξεις, μουσική, χορό, θεατρικὲς παραστάσεις καὶ ἐκθέσεις ζωγραφικῆς πὸν ἀντανακλοῦν τὴ δημιουργικὴ ζωτικότητα τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας.

Ἐνα Ἑλληνικὸ Πνευματικὸ Κέντρο θὰ μπορούσε νὰ κινήσει ἕνα ἀκόμη μεγαλύτερο ἐνδιαφέρον στοὺς νέους γιὰ μιὰ συστηματικὴ ἀκαδημαϊκὴ μελέτῃ τῆς σύγχρονης Ἑλλάδας καὶ νὰ παράσχει πανεπιστημιακοῦ ἐπιπέδου σπουδὲς τῆς νεοελληνικῆς γλώσσας, ἱστορίας, λογοτεχνίας καὶ πολιτικῆς.

Ἡ πόλῃ τῆς Νέας Ὑόρκης ἔχει ἤδη δημιουργήσει παρόμοια κέντρα πὸν καθρεφτίζουν τὸν πολιτισμὸ ἄλλων ἐθνῶν, ὅπως *La maison Francaise*, *La Casa Italiana* καὶ τὸ *Deutsches Haus*. Προσθέτω καὶ τὸ κέντρο τοῦ δικοῦ μου καὶ ἄλλων Πανεπιστημίων.

Περιμένω λοιπὸν τὴν ἴδρση ἐνὸς Ἑλληνικοῦ Πνευματικοῦ Κέντρου στὴ Νέα Ὑόρκη, πὸν νὰ εἶναι τὸ ἴδιο δραστήριο καὶ λαμπρὸ ὅπως τὰ προηγούμενα.

Πιστεύω πὸς ἕνα τέτοιο κέντρο στὴ μεγαλύτερη πόλῃ τῆς Ἀμερικῆς θὰ ἀποτελοῦσε μιὰ σημαντικὴ συμβολὴ στὴν ὑπόθεση τῶν διεθνῶν σπουδῶν γιὰ τὶς ὁποῖες σᾶς μίλησα ἀπόψε.

Κατὰ τὴν ἐπίσκεψή μου στὴν Ἀθήνα αὐτὴ τὴν ἐβδομάδα χάρηκα ιδιαίτερα μαθαίνοντας πὸς καὶ ἄλλοι συμμερίζονται τὸ ὄνειρό μου καὶ ἐπιθυμοῦν νὰ ἐπισπεύσουν τὴν ἡμέρα τῆς πραγματοποίησής του.

Εἶναι βέβαιο ὅτι γιὰ ἐκείνους ἀπὸ μᾶς πὸν εἶναι Ἕλληνες ἢ ἐλληνικῆς καταγωγῆς ἕνα ἐγχείρημα αὐτοῦ τοῦ εἶδους θὰ προωθοῦσε τὴ γνώση καὶ τὴν κατανόηση τῆς κληρονομιάς πὸν ἀγαποῦμε.

Γιατὶ σύμφωνα μὲ τὰ λόγια τοῦ Γιώργου Σεφέρη:

«Οἱ ἐλιές μὲ τὶς ρυτίδες τῶν γονιῶν μας
 Τὰ βράχια μὲ τὴ γνώση τῶν γονιῶν μας
 Καὶ τὸ αἷμα τοῦ ἀδερφοῦ μας ζωντανὸ στὸ χῶμα
 Ἦτανε μιὰ γερὴ χαρὰ, μιὰ πλούσια τάξη
 Γιὰ τὶς ψυχὲς πὸν γνώριζαν τὴν προσευχή τους».

Εἶναι αὐτὴ ἡ «γερὴ χαρὰ» στὴ χώρα μας τὴν Ἑλλάδα, γιὰ τὴν ὁποία κι ἐσεῖς καὶ ἐγὼ οφείλουμε νὰ ἀγωνισθοῦμε νὰ διατηρηθεῖ.

AMERIKANIKI PAIDEIA KAI O EVRITEROS COSMOS

A WORLD NO LONGER NARROW: INTERNATIONAL
EDUCATION AT AMERICAN UNIVERSITIES

I count it one of the great honors of my life to have been elected a Corresponding Member of The Academy of Athens, and I wish to express my deep appreciation for having been invited to join this august body.

To Professor Constantine Tsatsos, the distinguished former President of the Republic of Greece, I offer my warm thanks for his friendship and for his gracious introduction.

The Academy of Athens both embodies and sustains the intellectual and artistic achievements of the Greek people.

Here tonight are thinkers and writers, artists and scientists, who represent the most creative minds and spirits of modern Greece.

Harking nearly 24 centuries back to its predecessor, established in this city in the year 387 B.C. by Plato, The Academy of Athens incarnates the most venerable intellectual tradition of humankind.

Plato's Academy, the first university in the Western world, was dedicated to the noblest of ideals — the application of human reason to the search for truth.

And even as it was respect for the processes of reason, of thought, of teaching and learning, that motivated Plato, the founding father of the forerunner of the institution in whose halls we meet, this same commitment to the life of the mind illumines and guides the modern Academy of Athens.

For in the words of the Charter of 1926, which marked the initiation of the Academy in our time, the “sciences, letters and arts [are] indispensable for a sound foundation of any nation [and] contribute to the renown and radiance of nations”.

For nearly six decades, the Academy of Athens has remained steadfast in its mission: to encourage creativity and scholarship; to support research; to offer wise counsel to the leaders of the Greek nation; and to stimulate both here and abroad sympathetic interest in the ideals of the Greek tradition.

Allow me to say, too, as I begin these remarks, what a joy it is again to be in the land of birth of my late father, Stephen J. Brademas. It was early in this century that, at the age of 21, he left Calamata for America where he settled, married, and raised four children.

That I should be here tonight in the capital city of the country where he was born and in these circumstances would have pleased him enormously.

For my father taught his children to have pride in their heritage. "Be proud that you are an American", he used to say, "but remember that you are a Greek!"

My father bore in himself something of that feeling expressed in a poem by Constantine Cavafy. Said Cavafy of King Antiochus:

*He was that best of all things, Hellenic—
mankind has no quality more precious;
everything beyond that belongs to the gods.*

As I stand before you tonight, I cannot help recalling earlier visits to Greece.

As a university student at Oxford, where I met a distinguished scholar of Greek literature, now a member of The Academy, Professor Constantine Trypanis, I made my first trip to Greece, in 1951. Following brief stops in Patras and Olympia, I took the train to Calamata. There at the station to greet me were my father's brother and a dozen other relatives, with bouquets of flowers and a horse-drawn carriage that took me off to the house where my father was born.

I remember, too, a generation ago, sitting in the amphitheater at Delphi where I saw Alexis Minotis and Katina Paxinou in Oedipus Rex. No experience I have had in any theater since has matched the glory of that performance.

It was, in fact, during that same visit to Delphi, as I sat looking out over the valley toward Itea and Galaxidi, that I met another outstanding writer and eminent member of The Academy, Patrick Leigh-Fermor.

A Greek Perspective

Indeed, for me to come to Greece is always to come home.

For me — the son of a Greek immigrant — for many years a Member of the Congress of the United States and now the president of a major university, the journey here completes a circle.

Why do I say this?

Because the trajectory of my own life has been in large part shaped by Greek ideals, three in particular.

One is a Greek definition of happiness, often quoted by President John F.

Kennedy. Happiness, runs this equation, consists in "the exercise of vital powers along lines of excellence in a life affording them scope".

The second ideal I heard voiced again and again by my father: "Things of value come only after hard work".

And the third, also rooted in the Hellenic heritage, I gained from my father as well: "John," he once said, "I'll never leave much money to my children, but I will leave you all a first-class education".

And he did, and, of course, that was the richest legacy of all.

So respect for learning, on the one hand, and love of democratic politics, on the other, have been stars by which I have guided my own commitments and careers.

As a Member of Congress, I sought with whatever capacities I had to keep bright the light of democracy first kindled by our ancestors in this city centuries ago.

This conviction of the importance of individual freedom, of self-government and of respect for the rule of law is what compelled me eleven years ago, following the invasion and occupation of Cyprus by Turkish military forces armed with American-supplied weapons, to do battle with a President of the United States.

One of my principal companions in that historic fight is also of Hellenic origin. If I had the privilege of being the first native-born American of Greek descent ever to serve in Congress, the first Greek-American elected to the United States Senate was Paul S. Sarbanes, Democrat of Maryland, an outstanding leader who has won the respect of his colleagues of both political parties.

You may be interested to know that in the years since my election to Congress, 27 years ago, more and more Americans of Greek extraction, both Democrats and Republicans, have won seats in the United States Senate and House of Representatives and to other offices in state and local government.

Beyond my own awareness that the Greeks invented democracy and that in America there were still some of us who practiced it, I gave particular attention as a Member of Congress to expanding opportunities for education. For the 22 years of my service in the House of Representatives, I took an active part in shaping the policies of our national government in support of schools, colleges and universities, libraries and museums and other institutions of learning and culture.

It required, therefore, no great change of attitude on my part to move in 1981 from Washington, D.C., to Washington Square to serve, as I have been doing since, as President of New York University.

It is, indeed, from these two perspectives, those of a lawmaker and of a university president, that I should like tonight to speak.

Learning About Other Countries

I shall direct my comments to one theme — international studies and research — that is to say, learning and thinking about countries of the world other than our own.

First, I should like to indicate some reasons why I think it essential that Americans know more than we now do about other cultures, languages and peoples.

Then I want to comment on the role of the United States government in supporting international education.

Finally, I want to give special attention to the question of Greek studies at American colleges and universities.

It must be obvious to us all that none of the challenges of our time is more urgent — or more difficult — than building a structure of relationships among the nations of the world that will prevent war and encourage peace.

The talks in Geneva last week between President Reagan and General Secretary Gorbachev dramatize that challenge.

Surely, one of the ways — I do not say the only way — to achieve this objective is through the use of human reason, and that means education.

We know that the globe on which we live is, in the scheme of things, small and interdependent.

Tensions in Cyprus and hijackings in the Eastern Mediterranean, terrorism in the Middle East, the threat of civil war in the Philippines, actual war in Afghanistan and Central America are all developments that reach far across international borders.

A Special Responsibility for the United States

In my view, in this kind of highly interdependent world, the people of my own country, the United States of America, have a special responsibility to learn more about other peoples and nations.

Why do I make this assertion?

In the first place, the United States is the most powerful democracy in the world. As the strongest in a coalition of countries committed to individual liberties, political freedom and self-government, America has obligations which, whether we like it or not, affect the destiny of all humankind.

What this means is that not only the people of the United States but other peoples of the world depend upon the strength and wisdom of America and its leaders. You and your leaders, also citizens of a free and democratic society, have a stake in Americans' perceiving the world knowledgeably and sensibly.

There is a second reason why Americans must learn about other countries and cultures: it is one of national self-interest. The United States depends more and more every year on international trade.

So we need people trained to work effectively with Japanese business councils, Arab oil ministries, Swiss banks and Third World governments.

As the economy of Greece also relies to a significant degree on foreign commerce, you will readily appreciate this concern.

Yet another rationale for greater attention to the understanding of other peoples is that America is a nation of immigrants: one of every three persons living in New York City was born in a foreign land.

Finally, of course, like the citizens of any modern, civilized nation, Americans should learn more about civilizations different from our own.

How well have we Americans been doing to prepare ourselves to understand the peoples who populate the rest of this planet?

American Progress in International Education

The answer to this question is that our record has been uneven. Several studies in recent years have pointed to American shortcomings in the teaching, both at school and university levels, of modern foreign languages and courses about other countries and cultures.

At various times the United States has taken steps to remedy our deficiencies. In 1957, the launching of Sputnik by the Soviet Union shocked Americans into action. President Eisenhower and Congress cooperated to produce the National Defense Education Act, which helped our schools, colleges and universities teach mathematics, modern foreign languages and foreign area studies.

Nearly a decade later, if you will permit me another personal reference, I sponsored in Congress the International Education Act of 1966 to authorize funds to colleges and universities in the United States for study and research on foreign countries and cultures.

Without here plunging into American domestic politics, I can only report that during the last twenty years neither Presidents nor Congresses have, in

my judgment, insisted on enough support to prepare the American people adequately for the kinds of responsibilities of which I have spoken.

Nonetheless, I see some encouraging signs of a change of attitude, especially on the part of American colleges and universities.

Many universities — including my own alma mater, Harvard, and New York University — are reinstating, as requirements for graduation, studies in foreign languages and other international subjects.

A recent survey indicated that, in a reversal of a trend of some years, enrollments in foreign language courses at American colleges and universities are now on the upswing.

I am pleased to say that New York University is in the vanguard of this return to rigor. Not only must all NYU undergraduate arts and science students achieve competency in a foreign language, but they must take at least an introductory course on a non-Western culture.

There are other recent indicators of heightened interest in international education on the part of our national political leaders. On Capitol Hill, Republicans and Democrats in the House and Senate have joined to urge greater support for the training of specialists on the Soviet Union and Eastern Europe, while only last week President Reagan and Mr. Gorbachev agreed to encourage cultural cooperation between our two countries.

Allow me here to interject that even as I believe Americans should learn more about the Soviet Union, I think that Greeks should learn more about those with whom you have frequent differences. Whether there are in this country any university-level institutes for or special courses in Turkish studies, I do not know. But I respectfully suggest that there should be, even as I would admonish Turkish leaders to give serious attention in their universities to promoting knowledge and understanding of modern Greece.

Now I have given you some of the reasons that I see a pressing need for Americans to learn more about the rest of the world and have touched on some initiatives in international studies and research that I find salutary.

Yet because I am a child of both Greece and the United States; because tonight I become part of an institution that celebrates the history and culture of Greece; and because I address the bearers and guardians of that legacy, I should like to discuss the development of Greek studies in the United States.

I shall speak of classical, Byzantine and, in particular, modern Greek studies. Courses embracing all three periods, virtually the whole span of Greek

history, are now in place to a greater or lesser degree at colleges and universities all over the United States.

That Americans now recognize not only the greatness of classical Greece, the first love of philhellenes worldwide, but also the glories and richness of the Byzantine era and the many exciting contributions of contemporary Greece is, to me, most encouraging.

Classical Greek Studies

I shall first speak briefly of classical Greek studies in the United States.

Although the great creative period of ancient Greece covered but four centuries, the eighth through the fifth centuries B.C., Greek ideas and Greek civilization have shaped the world for millennia.

Think of our ancestors and their enduring works: the epics of Homer and the poetry of Sappho; the histories of Herodotus and Thucydides; the plays of Aristophanes and Sophocles; the sculpture of Phidias; the philosophy and politics of Aristotle and Plato.

Indeed, I need not tell this audience how in literature, art and philosophy virtually all later ages followed Greek models.

If love of Greece shaped other cultures for two thousand years, philhellenism was a central force in the young American republic. Certainly the great American universities, like their European counterparts, revered the classics. Classical Greek studies have flourished at my alma mater, Harvard, since its founding nearly 350 years ago, in 1636, and at Princeton since its establishment in the following century.

And in 1832, in order to qualify for admission to the "full classical and scientific course" at New York University, students were required by the Governing Council to "be acquainted with a Greek grammar" and to "have read . . . the Greek New Testament, the books of Xenophon and two books of the Iliad".

So powerful was the legacy of ancient Greece that it overshadowed later periods, the contributions of which seemed less dazzling than the radiant glories of the classical age.

Americans, including persons of Greek ancestry, were slow to recognize that both Byzantium and modern Greece were also worthy subjects of study.

Until the present century, there were, in fact, few Byzantine and modern Greek scholars in the United States, and no vigorous tradition in these disciplines.

The Beginning of Modern Greek Studies

There was, however, in the nineteenth century some evidence of interest in Byzantine civilization and modern Greece. Indeed, the Greek War of Independence captured the American imagination and began to change the course of Hellenic studies in the United States. Statesmen, scholars and writers were inspired by the Greek cause.

Speeches were made before Congress by President James Monroe and Senators Daniel Webster and Henry Clay. Like Byron and Shelley in Europe, American poets such as William Cullen Bryant praised the Greeks in their struggle for freedom.

Several Americans actually fought alongside the Greek insurgents. Among them was Dr. Samuel Gridley Howe, a professor at Harvard. In his book, *An Historical Sketch of the Greek Revolution*, published in 1828, Howe expressed the sentiment of many American intellectuals: "The Greek Revolution was one of the most important, and certainly the most interesting political event of our age".

I must note here, of course, that the Greek revolutionaries also found spiritual sustenance for their struggle in the American Revolution.

It was, then, not surprising that this time marked the beginning of modern, in addition to classical, Greek studies at colleges and universities in the United States.

Let me again cite Harvard. As I have said, scholars, students and political leaders, inspired by the Greek War of Independence, produced a burst of philhellenic writing. These materials were a significant factor in the development of the Modern Greek Collection of the Harvard University Library, which today is one of the leading resources for such studies in the world.

Then, as now, both Americans of Greek descent and those who were not supported Greek studies. Among the early benefactors of the Harvard Greek collection were the Greek-American scholar, Evangelinos Apostolides Sophocles, and American philhellenes, Cornelius Felton and Edward Everett.

Even as Harvard was building its Greek library collection, it began in the 1920s to offer courses in the modern Greek language. In the nineteenth century, under the aegis of Evangelinos Sophocles, Harvard had become a world center for the study of modern Greek. Professor Sophocles not only wrote the first modern Greek grammar and first modern Greek lexicon but also a Byzantine dictionary. Yet his attempts to establish a permanent program in neohellenic studies failed.

The truth is that although courses on classical Greece have consistently thrived in the United States, it has not been until recent years that either Byzantine or contemporary studies have taken hold.

Byzantine Studies

Let me look then for a moment at the development of Byzantine studies in America.

The eminent Greek translator, Kimon Friar, was able to observe only three years ago:

Most educated persons have some awareness of ancient Greece as the cultural wellspring of the Western world or some appreciation of contemporary Greece as an enchantment of sunwashed shores and ruins, but the more-than-two-thousand year interim between these two worlds often is, to them, a blank or blurred page.

On that page should go at the very least the achievements of the Byzantine Empire, founded in A.D. 330 and brought down in 1453.

The greatest contributions of Byzantium to the world were in law, literature, religion, and, above all, art. The Byzantines elaborated Roman law, and their liturgy exercised great influence on the churches of Eastern Orthodoxy. Byzantine icon painting, fresco decoration, mosaics and magnificent architecture such as the Hagia Sophia in Constantinople continue to astonish us.

Americans, who began after 1900 to study this period, have in fact done major work in Byzantine art history as well as Byzantine history and literature generally and, of course, American benefactors have provided significant financial support for the conservation and restoration of Byzantine churches in Cyprus, Greece, Egypt and Turkey.

Princeton has the oldest tradition in the United States of the study of Byzantine art. The Princeton Index of Christian Art, started by the early Byzantinist Charles Rufus Morey, is a vast resource for students of medieval art and iconography. Another towering figure at Princeton was Kurt Weitzmann who, like other leading Byzantine art historians in the United States, had fled Nazi Germany.

Another German emigre, Richard Krautheimer, trained several generations of Byzantinists at the Institute of Fine Arts of New York University. I am

pleased, indeed, to be able to say that our Institute has produced more Byzantine curators, professors and archaeologists than any other American university.

In history and literature, the founding fathers of Byzantine studies in the United States were Robert Blake and Alexander Vasiliev, both trained in Czarist Russia. It was Blake who introduced at Harvard for the first time in America the study of Byzantine history and literature as a systematic discipline.

A watershed year for Byzantine studies in the United States and the world was 1940, when Robert and Mildred Bliss established, as part of Harvard, in Washington, D.C., the Dumbarton Oaks Research Library and Collection as a center for research in Byzantine studies. Also in Washington, I must note, is another highly regarded branch of Harvard, The Center for Hellenic Studies.

The founding of Dumbarton Oaks gave great impetus to Byzantine scholarship in America, and this eminent institution fast became a hub of scientific activity, including research, publications, symposia and archaeological expeditions.

Today, Dumbarton Oaks — and I may say that I am proud to serve on its Board of Advisors — houses the finest Byzantine library in the world, with nearly 100,000 volumes, and supports about a dozen research fellows in Byzantine studies annually. The center also produces a series of highly regarded publications: the Dumbarton Oaks Papers, Studies and Texts.

Today, the number of Byzantinists in America is rising and the maturity of the discipline in the United States is indicated by the fact that the 17th International Congress of Byzantine Studies will be held at Dumbarton Oaks and Georgetown University next summer, the first time this organization will meet in the United States.

Although the foundation for Byzantine studies in America was laid in the first half of this century, only in the past twenty years have we seen the emergence of modern Greek studies at our colleges and universities.

A New Focus On Modern Greece

Several factors in recent years helped stimulate a new interest in contemporary Greece.

First, the works of modern Greek writers such as Nikos Kazantzakis, Constantine Cavafy and the Nobel Laureates in poetry, George Seferis and Odysseus Elytis, became available in English. Kimon Friar's English translation in 1958 of The Odyssey: A Modern Sequel was hailed as one of the literary events

of the decade. There followed translations of many of the Greek poets by Friar, Rae Dalven and my Oxford contemporary and longtime friend, Professor Edmund Keeley of Princeton University.

Professor Keeley has done as much as anyone in the United States to make Americans aware of modern Greek literature. A former Fulbright scholar in Greece, whose brother, Robert, has just become United States Ambassador to this country, Professor Keeley has produced definitive translations of Cavafy, Seferis, Elytis and several other modern Greek writers.

More popular fare in bookshops, cinemas and theaters has also featured Hellenic themes and subjects.

Attention to modern Greece has been further encouraged by what has been called the "roots" syndrome of the sixties and seventies. Greek-Americans, like other ethnic groups in the United States, began to feel a new pride in their identity.

And finally, more and more Americans, of Greek and other ancestry, have been travelling to Greece.

Here I believe it appropriate to pay tribute to the contributions of the United States Educational Foundation, better known as the Fulbright program. Under Fulbright auspices, people like Edmund Keeley, John Koumoulides, and my own brother, James, now a professor at the University of Illinois, were able to come to Greece.

In a climate increasingly conducive to modern Greek studies, American colleges and universities began two decades ago to offer courses and lectures on contemporary Greece.

And, as Charles C. Moskos of Northwestern University explains in his book, *Greek Americans*:

The driving force behind such efforts has been . . . Greek-born scholars who have settled in [the United States], second-generation Greek-American professors and modern Greek literary critics of non-Greek origin.

The first formal attempt to bring modern Greek studies to American college campuses was the Center for Neo-Hellenic Studies founded in 1965 at the University of Texas by the late George Arnakis. This Center, like many subsequent endeavors, a one-man enterprise, did not survive the death of Professor Arnakis.

Hopes for building a sustained interest in contemporary Greek society and culture advanced significantly with the formation in 1968 of the Modern Greek Studies Association.

One of the founding members of MGSA and later its president, Peter Bien, a professor of English at Dartmouth College, reveals the passion behind this effort. Writing in 1972, Bien speaks of:

Athens in the Golden Age, Florence at the time of Dante, the London of Shakespeare, the Vienna of Mozart and Beethoven, the Paris of the Impressionists, Emerson's Boston, and the Dublin of Yeats and Joyce. . . Although an equally extraordinary cultural flowering occurred in modern Greece, centered in Athens, unfortunately it has not been examined to the same degree, especially outside Greece itself.

Today, MGSA is an organization of approximately 500 scholars and philhellenes devoted to the promotion of modern Greek studies in the United States and Canada. The Association seeks to stimulate the study of the language, literature, history, art, politics, economy and society of modern Greece.

A leading objective of MGSA is the establishment of professorial chairs and of programs and departments in modern Greek studies at American universities. But building a completely new field of scholarship has been far from easy.

Writing in the late seventies, Professors Keeley and Bien, both former MGSA presidents, both non-Greeks and ardent philhellenes, poignantly described the struggle to develop modern Greek studies as an academic discipline.

Said Professor Keeley:

Working in modern Greek literature is a lonely enterprise; few know its riches, very few teach the subject, even fewer come to the literature as scholars or critics, especially in the United States. . . .

Professor Bien commented:

For seventeen years I have been sneaking modern Greek works into my courses by hook or by crook in no less than three departments. . . . We who profess neglected literatures are beggars in our universities.

S i g n s o f H o p e

Fortunately the situation for modern Greek studies has brightened in recent years, with several encouraging signs of progress.

First, the George Seferis Chair of Modern Greek Studies was created at Harvard in 1975, the first such endowed professorship in the United States. As you know, the establishment of endowed chairs elevates the prestige of a discipline, helps attract and retain first-class scholars, and ensures the continuation of courses in a particular field.

It may occasion further interest if I tell you that one of the champions of such a chair at Harvard was my philosophy professor when I was an undergraduate there, also a member of The Academy of Athens, the late Raphael Demos.

As you are all also aware, Professor Demos was an outstanding authority on Plato. Early in the Administration of another of his students, John F. Kennedy, Professor Demos and I were invited by the President to a White House luncheon in honor of Archbishop Makarios. Professor Demos greeted me, then a young Congressman, with warm enthusiasm and, eyes sparkling, said, "John, I see that you are now a philosopher-king!"

Many of you are acquainted with Professor Demos' widow, a cherished friend who has for many years lived in Greece, Mrs. Jean Demos.

I note that other American universities are in various stages of planning or establishing chairs in Greek studies.

I am also pleased to tell you, as I bring you this report on the evolution of modern Greek studies in America, that there has been an improvement in the infrastructure for such efforts with, for example, the appearance of publications of markedly higher quality and the development of stronger library resources.

Respected university presses have joined Greek-American publishers in producing books on relevant subjects, and several splendid modern Greek library collections are now to be found in the United States.

The third point I should like to make is that there has been a sharp upsurge in enrollments in Greek language courses at American colleges and universities, from nearly 700 students, both undergraduate and graduate, in 1977 to almost 1000 students in 1983, an increase of over 40 percent.

Finally, there is a rise in the number of programs and courses that deal with contemporary Greece. I cannot here describe all these initiatives but let me comment on two or three.

It is not surprising that the largest program is in New York City, at Queens College, where approximately 2,000 Greek-American students provide a natural constituency for Greek studies programs. I think it more surprising that Princeton, with fewer than one percent of its undergraduates of Greek ancestry, allows students to fulfil their language requirements by learning modern Greek.

Or consider Ball State University, in the town of Muncie, Indiana, which has but two Greek-American families. The Hellenic Studies Program at Ball State and the Stephen J., Sr., and Beatrice Brademas Lectures there, established to honor my parents, have attracted the world's preeminent scholarly authorities on

Greece. That these activities have been so successful is due to the inspiration and tenacity of one man, a native of Athens, Professor John Koumoulides, who is here today.

I may note in this respect that the Brademas Lecture Series was inaugurated by a distinguished Byzantine scholar and a Corresponding Member of the Academy of Athens, Sir Steven Runciman, and that another Corresponding Member and eminent Byzantinist, Professor Sir Dimitri Obolensky, is next year to deliver the thirteenth lecture.

A n A s s e s s m e n t o f M o d e r n G r e e k S t u d i e s

From what I have so far said, it must be obvious that the United States has made remarkable progress in bringing the study of modern Greek civilization and culture to our college and university campuses.

Nevertheless, we still have far to go. These subjects are not yet fully in the academic mainstream.

Only one American institution of higher learning offers an undergraduate major in modern Greek studies, and none a graduate degree in the field. At too many universities, the existence of modern Greek studies is so dependent upon one person that if he or she should leave, the program would disappear. And despite the examples I have cited earlier, most of these courses depend upon Greek-American students for survival.

Beyond these problems are challenges that face the founders of any new academic discipline — feelings of frustration and isolation aggravated by the indifference and opposition of other departments as well as the parent institution. Certainly, the kind of programs of which I have been speaking deserve the attention and support of thoughtful Greek and non-Greek Americans. For such efforts as these help in important ways to prepare our people for work and life in a world that will never be narrow again.

Now I have spoken tonight of the need for international education in the United States and I have told you of some of the advances we have made, with particular attention to encouraging Greek studies there.

Before I conclude, I should like to make one other point.

A H e l l e n i c C u l t u r a l C e n t e r i n N e w Y o r k C i t y

As an American of Greek origin, as a citizen of New York City, with the largest Greek population in the world outside the mother country, and as presi-

dent of a leading institution of higher learning in that city, I have a special dream that I should like to share with you.

I have told you of a variety of Greek studies programs at colleges and universities across the United States. At my own university, New York University, we have a Greek Student Association called Aristotelis which is one of the most active clubs on campus and which supports a variety of programs about modern Greece. The club has sponsored lectures on contemporary Greek history, art and politics; festivals of modern Greek films; and concerts by Greek performing artists. Aristotelis is a focus for several hundred students of Greek origin at New York University, and I think it equally significant that the club is a respected cultural resource for many non-Greek students who want to learn first hand about the glory that is Greece.

You will not be surprised, therefore, when I tell you that my dream is to see established in New York City a Hellenic Cultural Center which would offer to all the people of New York, Greek and non-Greek, the kinds of programs our New York University student association, Aristotelis, provides our own university community.

Such a center might present lectures, music, dance, drama, and art exhibitions that reflect the creative vitality of modern Greece.

A Hellenic Cultural Center could stimulate still greater interest among young people in the formal academic study of modern Greece and could complement university-based courses in the modern Greek language and Greek history, literature and politics.

New York City already has many such centers that reflect the cultures of other nations, including, at my own university and others, such entities as La Maison Française, Casa Italiana and Deutsches Haus.

I look forward to the establishment of a Hellenic Cultural Center in New York City as active and luminous as any of these.

I believe that such a center, in America's greatest city, would represent a significant contribution to the cause of international studies which I have expounded to you this evening.

And during my visit to Athens this week, I have been encouraged to learn that others share my dream and are willing to hasten the day of its realization!

Certainly, for those of us who are either Greeks or of Greek origin, such an enterprise would encourage knowledge and understanding of a heritage we cherish.

For in the words of George Seferis :

*The olive trees with the wrinkles of our fathers
The rocks with the wisdom of our fathers
And our brothers' blood alive on the earth
Were a vital joy, a rich pattern
For the souls who knew how to pray.*

*It is this "vital joy" in the land that is Greece that you and I must strive to
preserve.*